

AMY BLOOM

romanas

Mums pasisekė

Amy Bloom

Mums pasisekė

http://www.litres.ru/pages/biblio_book/?art=21620501

ISBN 978-5-415-02395-0

Аннотация

Nusivylusios savo šeimomis, apie kino žvaigždės karjerą svajojanti Airisė ir jaunėlė jos sesuo Eva leidžiasi į kelionę po penktojo dešimtmečio Ameriką ieškoti šlovės ir turtų. Vedamos Airisės ambicijų, merginos nuo mažo miestelio Ohajuje nusigauna iki netikėtumų kupino Holivudo, Long Ailando džiaz klubų ir auksinės pakrantės pilaičių.

Airisė su Eva sutinka ir įtakingų draugų, ir nevykėlių; joms pasitaiko progų ir suklupti, ir sužibėti šalyje, kurioje netrūksta svajonių, skandalų, išdavysčių, o be to, vyksta karas. Mums pasisekė – nuostabiai parašytas romanas, pasakojantis apie sėkmę ir nesėkmes, laimę ir negandas, gyvenimo malonumus ir neišvengiamus pavojus, kurių pasitaiko tiek įprastose, tiek pačiose keisčiausiose šeimose. Nuo Bruklino grožio salonų iki Londono Vest Endo trapūs, keistoki, herojiški ir neužmirštami romano veikėjai myli, meluoja, apgaudinėja ir siekia išlikti.

Содержание

Pirma dalis	4
1. Bet kur tave pažinčiau	4
Laiškas nuo Airisės	19
2. Gal ir klystu, bet manau, kad esi nuostabi	22
3. Užterštas sviestas	29
Laiškas nuo Evos (neišsiųstas)	36
4. Mano dangaus žydrynė	38
5. Jei neturi žalių	49
6. Kiekviena diena – šventė	56
7. Susapnuok ir mane	64
Laiškas nuo Airisės	65
Конец ознакомительного фрагмента.	71

Amy Bloom

Mums pasisekė

Mano sesei Ellen

Pirma dalis

1939–1943

1. Bet kur tave pažinčiau

Mirė mano tėvo žmona. Motina pasakė, kad reikėtų nuvažiuoti pas ją pažiūrėti, kas mums iš to.

Bakstelėjo man per nosį šaukšteliu, kuriuo valgė greipfrutą.

– Supranti, – tarė ji, – tavo tėvas labiau myli mus, bet jis turi kitą šeimą – žmoną ir dukrą, truputį vyresnę už tave. Visi jų pinigai – iš tos moters šeimos. Nusišluostyk veidą.

Taip tiesiai kalbėti moka tik mano motina. Ji iki blizgesio nušveitė man kaklą ir ausis, tvirtai, net mano akių vokai įsitempė, supynė kasas. Paskui padėjome viena kitai apsirengti: ji apsivilko alyvinę šone užtraukiamą suknelę, o aš – rausvą su sagutėmis, kurias sunku pačiai susagstyti. Motina pasiėmė violetinę skrybėlaitę, dailiausias savo pirštines ir, nubėgusi

kitapus gatvės, pasiskolino pono Portmano mašiną. Džiaugiasi, kad važiuojame, maniau, gal bus smagu turėti seserį. Nė kiek negailėjau, kad numirė ta kita tėvo žmona.

Laukdavome jo ištisą savaitę. Motina rytais sėdėdavo prie lango, o vakarais per vakarienę nepaliaudama rūkė. Grįžusi iš savo darbo „Hobsone“, nenustodavo raukytis, net pamasažavus kojas. Visą liepą tryniausi po namus, žaidžiau su pono Portmano pudeliu ir laukiau, kada pasirodys tėvas. Jei atvažiuodavo, tai paprastai prieš antrą valandą, kad nepraleistų laidos „Pokalbiai prie židinio“. Visi kartu jos klausydavomės. Mėgome prezidentą Ruzveltą. Atvažiavęs sekmadienį, tėvas atveždavo mamai pakelį „Lucky Strikes“, man – šokolado „Hershey“. Po vakarienės motina sėdavo tėvui ant kelių, aš – tiesiai ant šlepečių. Jeigu transliuodavo „Pokalbius prie židinio“, tėvas mėgdžiodavo Ruzvel- to balsą.

– Labas vakaras, draugai, – sakydavo, įsikišdamas į burną šiaudelį vietoj kandiklio. – Labas vakaras, ponios ir ponai.

Nusilenkdavo motinai ir pakviesdavo:

– Eleonora, mieloji, gal valsą?

Jie šokdavo, pasileidę radiją, o tada ateidavo laikas man miegoti. Motina įsegdavo į plaukus kelis segtukus, kad šie susigarbiniuotų, o tėvas nešdavo mane į lovą niūniuodamas: „Gaila, kad nemoku šokti kaip sesutė Keitė“. Tada apkamšydavo mane ir išeidavo šokio žingsneliu. Pirmadienio rytą jo jau nebūdavo, aš likdavau laukti ketvirtadienio, kartais – kito

sekmadienio.

Motina pastatė mašiną ir pasiryškino lūpas. Tėvo namas, dviaukštis mūras, buvo aukštasis langais, nėrinuotomis užuolaidomis ir plačiais rudais laiptais, kurie pūpsėjo priešais švytinčias medines duris tarsi viena ant kitos sukrautos dėžės.

– Tavo tėvas mėgsta gražiai gyventi, kai būna ne pas mus.

– Čia tikrai gražu, – pasakiau. – Galėtume gyventi čia.

Motina nusišypsojo ir liežuviu persibraukė dantis.

– Gali būti, – tarė ji. – Ką gali žinoti.

Ji jau buvo sakiusi, kad pavargo nuo Abingdono, kur gyvenome nuo tada, kai gimiau. Jis net nepanašus į tikrą miestą, o jai iki kaklo įgrisę dirbti padavėja „Hobsone“. Dažnai kalbėdavome, kad Čikagoje galėtume gyventi geriau.

– Čikaga, Čikaga... šokių mieste. Mačiau ten vyrą, šokantį su savo žmona, – uždainavau, kai išlipome iš mašinos, net pastriksėjau kelis šokio žingsnelius kaip kine.

– Kokia tu šaunuolė, maže, – pratarė motina ir čiupo mane už pakarpos. Pasilaižė delną ir prispaudė mano kirpčius, kad nesišiauštų. Pasitaisė sijoną, man liepė patikrinti pėdkelnių siūles.

– Tiesios kaip strėlės, – pasakiau, ir, susikibusios rankomis, mes užkopėme laiptais.

Motina pabeldė. Duris atidarė tėvas. Jis buvo ta pačia mėlyna liemene, kurią vilkėdavo pas mus namuose, prezidentui sakant kalbas. Tėvas mane apkabino, o tada jiedu ėmė kuždėtis. Aš

stovėjau, mėgindama apžiūrėti svetainę, didžiulę kaip visas mūsų butas ir pilną gėlių. (Gali būti, kad tėvas paklausė: „Kokio velnio čia atvažiavote?“, gali būti, kad motina jį apibarė už tai, kad nesirodė pas mus, bet abejoju. Tėvas visą gyvenimą elgėsi kaip džentelmenas, o motina kokį šimtą kartų buvo man sakiusi, kad su vyrais reikia mokėti tvarkytis, o jei moteris nesusitvarko su savo vyru, tegul kaltina tik save. „Kai sakau, kad vyrai šunys, nieko neižeidinėju. Šunys man patinka.“) Už tėvo nugaros pamačiau aukštą mergaitę.

– Mano dukra Airisė, – pristatė tėvas. Išgirdau, kaip motina įkvėpė.

– Airise, – tęsė jis, – čia mano draugė ponია Logan ir jos dukra – jos mieloji dukra Eva.

Stovėdama jų fojė, supratau, kiek daug ši mergaitė turi, ko aš neturiu. Neturiu kibiro dydžio krištolinių vazų su gėlėmis. Dailių, šviesiai rudų garbanų. Tėvo rankos ant savo peties. Ji vilkėjo melsvą megztuką ir baltą palaidinę su mėlynojo strazdo segtuku apykaklėje. Ko gero, mūvėjo pėdkelnes. Airisė buvo šešiolikos, bet man ji atrodė kaip suaugusi moteris. Kaip kino žvaigždė. Tėvas stumtelėjo mus prie laiptų ir liepė Airisei užimti mane savo kambaryje, kol jis paplepės su mano motina.

– Tu įsivaizduok, – kalbėjo Airisė. Ji gulėjo ant savo lovos, o aš sėdėjau ant pinto kilimėlio greta. Davė man porą guminukų, tad mielai sėdėjau su ja. Ji kalbėjo įdomiai, mokėjo nuostabiai visus pamėgdžioti. – Visas koledžas atvažiavo į mano motinos

laidotuves. Mano senelis buvo koledžo prezidentas, bet pernai patyrė insultą ir pasikeitė. Atvažiavo tokia mergaitė raudonais plaukais, baisi kaip nežinau kas. Tie raudoni plaukai. Lyg neišvirė iki galo ar ką.

– Man atrodo, Poletė Godar – raudonplaukė, – pasakiau. Prieš savaitę buvau apie tai skaičiusi žurnale *Photoplay*.

– Kiek tau metų? Dešimt? Kažin kas norėtų būti Polete Godar? Žodžiu, ta raudonplaukė mergaitė atėjo pas mus į namus. Ir bliuina taip, kad orkestro nesigirdi. Tai tokia moteriškė, mūsų kaimynė ponია Draisdeil, jai ir sako: „Ar jūs artimai bendravote su mieląja ponია Akton?“

Airisė taip pasakojo, kad lengvai įsivaizdavau ponią Draisdeil, visur kaišiojančią nosį, vis traukiančią į šoną savo taškuotą vualį, kad nelįstų į burną valgant, ir grūdančią savo šlapią nosinaitę į liemenėlę po didžiule krūtine, nors motina man sakė, kad taip elgtis – šlykštu.

– Man dvylika, – pasakiau.

Airisė kalbėjo toliau:

– Mano motina buvo kaip šventoji – visi taip sako. Maloniai elgėsi su visais, bet nenorėjau, kad žmonės pagalvotų, jog motina švaistė laiką su ta kvaila mergiūkšte, todėl atsisukau ir pasakiau, kad mes jos net nepažįstame, tada ji išbėgo į apačią pasipudruoti nosies ir – čia tai juokinga – durys įstrigo, tad ji nebegalėjo išeiti. Baladojosi į duris ir dviem profesoriams teko jas išlaužti. Juokinga.

Airisė man papasakojo, kad visas koledžas (nežinojau, kad

tėvas dėsto koledže; jei kas būtų klausęs, būčiau pasakiusi, kad jo darbas – skaityti knygas) atvažiavo į koplyčią gedėti jos motinos ir pareikšti užuojautos jai ir jos tėvui. Pasakė, kad ten apsilankė visi jų šeimos draugai, taip leisdama suprasti, kad mano motina iš tiesų negali būti jos tėvo draugė.

Apačioje pasigirdo balsai, trinkelėjo durys, o tada pianinu kažkas užgrojo „Angelas pavertė mane velniu“. Nežinojau, kad tėvas moka skambinti pianinu. Mes su Airise stovėjome prie jos kambario durų, pasilenkusios virš koridoriaus. Išgirdusi tualete nuleidžiamą vandenį, susigėdau, bet pasijutau ramiau, tačiau kai tėvas ėmė skambinti „Mėnesienos sonatą“, pasigirdo užvedamo variklio garsas. Abi su Airise nubėgome laiptais žemyn. Mano motina, palikusi paradines duris atlapas, jau sėdėjo pono Portmano mašinoje. Verandoje paliko rudą tvido lagaminą. Stovėjau verandoje, laikiau tą lagaminą ir žiūrėjau į kelią. Tėvas atsisėdo į supamąją kėdę ir pasisodino mane ant kelių, nors jau metai nebuvo taip daręs. Paklausė, kaip manau, ar motina grįš, o aš savo ruožtu paklausiau jo:

– Kaip manai, ar mano motina grįš?

Tėvas pasiteiravo, ar turiu kitų giminių iš motinos pusės, aš priglaudžiau galvą jam prie peties. Nuo pat kūdikystės tėvą matydavau beveik kiekvieną sekmadienį, kartais – ir ketvirtadienį. Daugiau šeimos narių neturėjau, tik motiną. Draugiškai bendravau su ponu Portmanu ir jo pudeliu, dar manimi domėjosi visi mano mokytojai, bet tai ir viskas, ką

galima pavadinti mano šeima.

Airisė pravėrė duris ir pažvelgė į mane kaip katė į šunį.

Susėdome valgyti maltinukų su bulvių koše, ir Airisė tris kartus man pakartojo nesiremti alkūnėmis į stalą, – čia ne nakvynės namai, bet tėvas paliepė:

– Elkis gražiai, Airise. Ji tavo sesuo.

Airisė išlėkė iš kambario, o tėvas man liepė mokytis gražesnių manierų.

– Juk gyveni nebe tame klaikiame miestelyje ir esi ne Eva Logan, – tarė jis. – Tu Eva Akton. Sakysime, kad tu – mano dukterėčia.

Tik sulaukusi trylikos, supratau, kad motina negriš.

Airisė neilgai mane ignoravo. Pradėjo man vadovauti. Kalbėdavo su manimi tarsi Klodetė Kolber, kuri filme *Gyvenimo imitacija* pasakė Luizai Byvers: „Mudvi atsidūrėme vienoje valtyje, Dilaila“, ir tapo aišku, kad ta baltaodė ponija net nenutuokia, apie ką šneka, o Luiza Byvers, aišku, tik atsiduso ir toliau kepė blynus.

Airisė padėjo man susigaudyti vidurinėje mokykloje. (Po dviejų savaitių mane į kampą užspeitė stamboka mergaitė įraudusiu veidu: „Kas tu tokia, ką?“ Airisė suėmė savo išpuoselėta rankute tai mergaitei už peties ir paaiškino: „Gase, čia mano pussėsėrė Eva Akton. Jos motina irgi mirė.“ O ta mergaitė – negali jos kaltinti – tarė: „Vajėzau, kas jūs abi, vampyrės? Nieko nesakau, tik nevaikščiokite pro mano namus.“)

Padėdavau Airisei ruošti konkursams: iškalbos, retorikos, dramatinio skaitymo, deklamavimo, patriotinio rašinio, šokių. Airisė buvo žvaigždė. Mokykloje turėjo daug gerbėjų, tiesa, kai kurios mergaitės jos nemėgo, bet tas jai nerūpėjo. Apsimečiau, kad ir man nerūpi. Leisdavau laiką bibliotekoje ir mokiausi geriausiais pažymiais, o tikrasis mano darbas (kaip man atrodė) buvo padėti Airisei ruošti konkursams.

Namuose viskas jau nebeatrodė taip gražiai kaip tą dieną, kai mane atvežė motina. Nebeliko šviežiai priskintų gėlių, viskas apsinešė dulkėmis. Mes su Airise tvarkydavome kambarius, turėjome valyti ir svetainę su virtuve, bet nevalėme. Niekas jų nevalė. Tėvas, atidaręs skardinę lašišų ar tunų, išversdavo mums į lėkštę ant salotos lapo. Kartais išvirdavo šešias dešreles su skardine pupų, o ant stalo pastatydavo stiklainį garstyčių.

Radau Šarlotės Akton beveik neliestą knygą *Smagu ruošti maistą* ir paklausiau tėvo, ar galiu ją naudoti. Tėvas užtikrino, kad jiedu su Airise valgys viską, ką aš teiksiuosi pagaminti. Pirmame puslapyje Irma Rombauer rašė, kad pirmiausia reikia atsistoti priešais viryklę. Prikimšau viščiuką petražolių su citrina ir porą valandų palaikiau orkaitėje. Viščiuką sušveitėme ir tėvas man padėkojo.

Per tryliktąjį savo gimtadienį kečiau blynelius, tėvas garsiai skaitė poemą *Raitelis*, o desertui valgėme ananasų tortą. Airisė susmaigstė žvakutes, jie abu padainavo.

Naujųjų metų išvakarėse tėvas išėjo linksmintis, o mes su Airise gėrėme džiną su apelsinų sultimis iš geriausių jos motinos

puodelių, tapytų vyšnių žiedais.

– Kad mūsų draugystės vyriai niekada nesurūdytų, – paskelbė tostą Airisė. – Taip sakydavo Bridžita, mūsų tarnaitė. Kol dar tavęs nebuvo.

– Puikiai pasakyta, – tariau aš. Mudvi susikibome alkūnėmis ir springdamos gėrėme džiną.

Vieną vasario naktį atsibudau, nes Airisė trenkė man antausį. Sutinku, Airisė – ne tokia sesuo, apie kokią galėjau svajoti. (Nors niekada ir nesvajojau apie seserį. Svajojau apie tokį pudelį kaip pono Portmano, daug metų svajojau, kaip motina ieško manęs, pasisamdžiusi privatų detektyvą, ir verkdamą pasirodo ant šitų namų slenksčio. Svajonėse niekada jos neįsileisdavau.) Bet Airisė niekada anksčiau nebuvo man trenkusi. Jos namuose gyvenau ilgiau nei metus, o ji niekada net kojos nekeldavo į mano kambarį. Kai Airisė panorėdavo su manimi pasikalbėti, atsistodavo koridoriuje ir parodydavo pirštu, aš klusniai nusekdavau paskui ją ir atsisėdavau ant pinto kilimėlio prie jos lovos.

– Tu klastūnė! Vagišė, purvina kalė!

Jos žiedas su opalu, paveldėtas iš motinos, įsivėlė man į plaukus, tad negalėjome atsiskirti, tik abi verkėme. Ji ištempė mane iš lovos ir vilko grindimis, kol išlaisvino ranką. Išsvaidė viską, ką turėjau, nors turėjau nedaug, – daugiausia nuo jos atlikusių drabužių.

– O Dieve! Žinau, kad ne tu pavogei.

Uždususi atsigulė ant grindų šalia manęs.

Pasakė, kad tėvas pavogė šimtą dolerių, kuriuos ji slėpė po čiužiniu. Visus paėmė. Kartą anksčiau, dar prieš man pasirodant, jau yra taip nutikę, tuomet ji pakeitė slaptavietę, bet jis vėl rado. Rankoje Airisė laikė penkis dolerius, kuriuos tą vakarą laimėjo klube „Pulaski“, pasakiusi vieną geriausių savo kalbų tema „Kodėl Amerika tokia didi?“ Keikdamasi ji prisiekė neatiduoti jų Edgarui. Pasitrunkė po kambarį, išmėtė knygas iš mano lentynėlės. Nuėjo į savo kambarį ir grįžo nešina didžiosiomis žirkklėmis, kuriomis karpydavome jos motinos drabužius, kurdamos aprangą Airisės pasirodymams. Paėmusi mano knygą *Mažosios moterys*, iškarpė ją po lapą nuo skyriaus „Džo pyksta!“ beveik iki pat galo, kur Eimė išteka už Laurio, – man tokia pabaiga šiaip ar taip nepatiko.

– Už šituos pinigus keliausiu į Holivudo ir Vaino sankryžą¹, – pasakė. – Pirmiausia pasuksiu ten.

Gražiai sukrovė atgal visas mano knygas, batus ir drabužius. Sušukavo man plaukus. Sulankstė megztukus, anksčiau buvusius jos, – aš ir mano kambarys atrodėme gražesni nei buvę.

Stebėjau, kiek daug pinigų Airisė uždirba konkursuose. Nustebau, kad jai pasirodė protingiau laikyti juos mano kambaryje. Galvojau, kad apskritai klysta kaltindama tėvą pavogus pinigus, bet ji neklydo. Airisė tiesiog elgėsi kaip visada. Nemanau, kad buvo pastabesnė ar pasižymėjo geresne intuicija

---

¹ XX a. pirmoje pusėje Holivudo bulvaras ir Vaino gatvės sankryžoje Los Andžele buvo sutelkta didžioji dalis JAV radijo ir kino verslo. (Red. past.).

nei aš. Aš viską pastebėdavau, bet niekada nežinodavau, kaip suprasti. Airisė matė tik tai, kas svarbu jai pačiai, bet stebėdavo viską itin dėmesingai, – lyg pilotas, besidairantis blyksinčių nusileidimo tako šviesų apačioje. Tik sutelkusi visą dėmesį galėjo išvengti katastrofos. Airisė sakė, kad primenu žmogų, kurio viduje groja pakvaišęs radijas, kuris kartais pasako tai, ką visai varta žinoti, o kartais šneka niekus, pavyzdžiui: „Misisipėje prastas derlius.“ Kiekvieną kartą, kai laimėdavo Valentino dienos ar Atminimo dienos konkursą, Airisė sulankstydavo pinigus ir įsidėdavo į liemenėlę. Tėvas neidavo miegoti, kol ji grįždavo, ir kaskart klausdavo, gal duotų jam pasaugoti laimėtus pinigus. Ji visada atsakydavo: „Ne, ačiū“ ir eidavo tiesiai į savo kambarį, kad jo atsikratytų. Tai darydavo itin mandagiai.

Kitą dieną po mokslo metų baigimo šventės (aš baigiau vienuoliktą klasę su pagyrimu už anglų literatūros ir socialinių mokslų pažymius, o Airisė baigė vidurinę mokyklą, ir visi jai plojo atsistoję, o tėvas abiem progom deklamavo *Ganga Dyną*), Airisė pasakė kalbą „Kritusieji“ apie karo veteranus. Sulaukė milžiniškų ovacijų.

– Nieko sau, – tarė Airisė, – pasirodžiau puikiai. O juk improvizavau.

Pasakiau, kad ji pasirodė daugiau negu puikiai, kad buvo nuostabi kaip Džudi Garland, tik gražesnė. Airisė atsakė, kad Džudi Garland apsiverktų net pametusi dešrainį ir kad jai, žinoma, irgi reikėtų to pasimokyti.

Airisė visą vasarą nuo Vindsoro iki Sinsinačio darbavosi Rotary ir Mainų klubuose ar Amerikos universitetų moterų asociacijos susirinkimuose. Dalyvavo kiekviename konkurse penkiasdešimties mylių spinduliu, net jei tekdavo ten trenktis pakeleivingomis mašinomis, susikrovus puošnius drabužius ir batelius į krepšį. Laimėdavo visur. Kartais kitos mergaitės, pamačiusios Airisę auditorijoje, garsiai atsidusdavo. Ji laimėjo penkiasdešimties dolerių indėlį Vidurio vakarų stalių asociacijoje už geriausią kalbą, nušlavė itales mergaites, pašokusi „Miuzetos valsa“ Italų namuose Geilsberge, o dar ten pat Airisės Katz vardu laimėjo Žydų namų šventyklos eitynėse už kalbą „Kodėl didžiuojusi, kad esu amerikietė“. Abi neblogai pasirodėme kukurūzų burbuolių lupimo varžybose. Kiekviename kukurūzų vagone tilpo apie dvidešimt penkis bušelius, o mes kartu su Airise nulupome kokius šešiasdešimt svarų. Jaunių mergaičių grupėje laimėjome pirmą, o Vyresniųjų grupėje – antrą vietas, nes šiek tiek atsilikome nuo dviejų berniukų, kurie atrodė lyg būtų visą gyvenimą nieko kito neveikę, tik lupę kukurūzus. Viena nuo kitos purtėme kukurūzų burbuolių siūlus ir gėrėme kokteilius su imbieriniu limonadu. Tie dešimt dolerių nukeliavo tiesiai į *Mažąsias moteris*. Kartais atsiversdavau tą knygą pasižiūrėti į Airisės pinigus. Naktimis siuvinėdavau nukritusius blizgučius ant jos pakaitinės suknelės, daigstydavau jos plataus sijonėlio klostes arba siūdavau kaspinus ant nudėvėtų rankogalių ir laukdavau jos grįžtant namo. Blizgučiai byrėdavo po kiekvieno pasirodymo, todėl mano lova visada buvo jų pilna.

Darbo dienos išvakarėse buvo karšta, o mums nereikėjo ruoštis nei konkursams, nei vakarėliams. Su Airise nuėjome prie Rojaus ežero – didelio tvenkinio šalia Vindsoro koledžo. Vilkdama kojas, kėliau dulkių sukurius. Airisė nusiavė batelius, kojines ir įmerkė kojas į vandenį. Užsidegė cigaretę, aš atsiguliau šalia. Airisė iš krepšio išsiėmė porą alaus, o aš – praeitos savaitės žurnalą *Screen*.

– Va, tavo numylėta Poletė Godar, – tarė ji. – Aš viską moku, ką ir ji.

Pamaniau, kad tai turbūt tiesa. Kol Airisė užsimerkusi rūkė, stebėjau, ar neateina tėvas.

– Lendam į vandenį, – pasiūlė Airisė, ir aš nubėgau į savo kambarį susirasti maudymosi kostiumėlio. Tėvas klūpėjo mano drabužinėje, padėjęs ranką ant mano juodo išeiginio batelio.

– Maniau, jūs, mergaitės, išėjote prie tvenkinio.

– Man reikia persirengti, – pasakiau. – Airisė jau ten. Kostiumėlį atsinešė iš anksto.

– Tavo sesė visą planuoja. O tu tokia tra-lia-lia.

Įkišo mano batelį atgal į drabužinę ir atsistojo šypsodamasis, bet išsiblaškęs, visai kaip per pusryčius, kai imdavau kalbėti jam skaitant.

Papasakojau Airisei, ji tarė:

– Tas kalės vaikas. Turėsi daryti, kaip pasakysiu.

Atsakiau padarysianti viską, kad ir ką ji palieps.

Su Airise tamsoje mokėmės laiptoti sausmedžių kopėtėlėmis. Turėjau stebėti, ar niekas neateina. Airisė susikrovė geriausius drabužius ir kosmetiką, man paėmė būtiniausius daiktus. Pasakė, kad naujų drabužių nusipirksime, kai pasieksime Holivudą. Tarė:

– Nors Vindsore šitie atrodo puikiai, Holivude jie bus niekam tikę.

Nė viena nesusimąstėme, nei kad man irgi reikės naujų drabužių, nei kur aš turėsiu mokytis. Lankiau dvyliką klase, atrodžiau kaip vienuolikos metų, nes buvau peršokusi porą klasių. Jei kas mūsų būtų paklausę, būtume atsakiusios, kad mokslų man trūksta kaip katei – gaurų. Airisė sužiūrėjo mūsų krepšių ir rankinių svorį, kad viską paneštume pačios; sakėsi puikiai įsivaizduojanti, kokie sukčiai galėtų siūlytis mums padėti, o jeigu nors penkias minutes užtruktų tualete, aš tikriausiai pati viską įteikčiau kokiam nenaudėliui. Pasakiau Airisei, kad, nepaisant mano trūkumų, jai vis tiek naudingiau pasiimti mane kartu. Pasakiau, kad visą laiką nešiosiu akinius ir nekenčiamas baltas kojinaites, nes tada visi it pakvaišę žavėsis, kaip ji rūpinasi savo nevykėle sesute.

– Vyrai netemps tavęs į pasimatymus, nes nenorės užsikrauti manęs ant sprando. O vyresni žmonės pirks mums pavalgyti.

Taip viskas ir buvo. Kai įlipome į autobusą, Airisė užklojo mane švarkeliu, ir aš kelias valandas miegojau susirangiusi, padėjusi galvą Airisei ant kelių, stengdamasi atrodyti miela ir neturtinga, dangsčiausi sijonu kelius, net kai niekas nematė. Tikėjausi, kad Airisė džiaugiasi nepalikusi manęs Ohajuje.

Mūsų laukė šešiasdešimt valandų kelio iš Ohajo iki viešbučio „Holivudo Plaza“, kurį Airisė rado *1941-ųjų Kalifornijos gide* Vindsoro bibliotekoje.

Kol iš autobusų stotiesėjome į „Holivudo Plaza“, Airisė papasakojo apie viešbučius. Ji su motina buvo apsistojusi viename Čikagoje. Ten jos keliavo su motinos draugėmis iš studentų sąjungos ir su jų dukromis, visos kartu prašmatniai pietavo viešbutyje, atskirame valgomajame rausvo šilko sienomis. Valgė krevečių salotas ir Niubergo omarus, gėrė kokteilius „Širlė Templ“. Jų lagaminus nešė uniformotas durininkas. Pirmą vakarą Airisė su motina užsisakė maisto į kambarį. Kostiumuotas vyriškis atstūmė stalėlį ant ratukų, nukrautą porceliano indais, uždengtais sidabro gaubtais. Kai Airisė ir jos motina įsitaisė rausvuose foteliuose, vyriškis nukėlė gaubtus ir patiesė joms ant kelių servetėles. Iš sviesto gabalėlių buvo suformuoti rožių pumpurai. Užvalgiusios vištienos ir kepto Aliaskos deserto, Airisė su motina apsirengė naktiniais ir chalatais, atitraukė kambarinės užtrauktas užuolaidas ir grožėjosi miesto šviesomis.

„Holivudo Plaza“ buvo minėto viešbučio priešingybė. Tai buvo betoninis „U“ formos dviaukštis aptrupėjusiomis stogo čerpėmis, kiemo viduryje, kur žolė apaugę betoniniai takeliai šakojosi nedidelių priestatų link, augo nusiminęs parudavęs krūmokšnis. Pro langą galvą iškišo pagyvenusi ponija:

– Gruber, – tarė ji. – Antras aukštas.

Airisė susikišo į burną saldainį ir nusivalė rankas į mano languotą sijoną. Paspjaudžiusi nosinaitę, nuvalė man veidą, nors negalėjau to pakęsti.

– Judinamės, – tarė ji.

Laiškas nuo Airisės

Kvinsberio gatvė 7,

Pietų Kensingtonas, Londonas

1946-ųjų rugsėjis

Miela Eva,

Vis galvoju apie tave. Vakar vakare vyko paskutinis mano pasirodymas. Šokau neblogai, gal net puikiai, o paskui kartu su kitomis čia dirbančiomis merginomis ir keliais mielais senais gėjais nuėjome gerti šampano su austrėmis. Karas gal ir baigėsi, bet dar neįmanoma nusipirkti visko, ko norisi (niekaip nesiseka gauti padoraus kepsnio). Laimė, atsisiųsti austrių iš šiaurės – ne problema. Vos tik susipyliu vieną į burną ir ką gi aš matau – ogi ponią Gruber, tik apsirengusią ne palaike suknele ir ne su nuplyšusiais batais, bet mėlyna satino suknele ir prie jos derančiais aukštakulniais, su rausvojo džino taure rankoje. Vos nepaspringau. Žinoma, paaiškėjo, kad tai ne ponija Gruber, kuri galbūt jau mirusi, net neįsivaizduoju, kaip ji galėtų kada nors palikti „Holivudo Plaza“, jau nekalbant apie patį Holivudą. Ten buvo Arlina Harington, prodiuserio žmona, pasipuošusi deimantų sege, didžiule kaip „Chryslerio“ dangoraižis, o aš jai

vos nepasakiau: „Dievulėliau, atrodai kaip nusikamavusi, baisiai negraži, galbūt jau mirusi mano šeimininkė žydė.“

Ar bent kartais prisimeni ponią Gruber? Kai tik ji iškišo galvą pro langą, nuskuodei prie jos susijaudinusi ir susidrovėjusi, kokia niekada iš tikrųjų nebūni, ir papasakojai autobuse sugalvotą istoriją apie mūsų velionį tėtį ir šaunią mamą, ir prarastus turtus Vidurio vakaruose. Nemanau, kad ji patikėjo, bet tu jai patikai, o man liko abejinga. Prieš paduodama raktą, paėmė iš mūsų mokestį. Mūsų kambarėlyje buvo dvi lovos, nedidelis šaldytuvas ir dviejų degiklių viryklė, o vonios kambarys – koridoriaus gale. Esu mačiusi ir blogiau, kaip, manau, ir tu, bet tuomet tas kambarys man buvo baisiausia, ką buvo tekę matyti. Žinojau, kad nusigavusios į Holivudą turėsime pavargti, bet įsivaizdavau, kad vargsime kaip filmuose: penkios merginos dviejuose kambariuose, visos suktukais garbiniuojasi plaukus, valosi veidus kremu „Pond“ ir kikeną, kai koridoriuje suskamba telefonas, nes skambina kažkurios mylimasis. Telefono nebuvo ir apskritai visą laiką, kol ten gyvenome, nemačiau nė vieno žmogaus, išskyrus ponią Gruber. Kai apsigyvenome, kampe radau negyvą pelę, paspyriau ją po virykle, tikėdamasi, kad tu jos nepamatei.

Tie trys mėnesiai buvo sunkūs, bet tu nepasidavei ir nerodei silpnumo. Tvarkei kambarį ir ruošei vakarienes vos už kelis centus. Atsimeni, kaip išberdavau surinktus arbatpinigius ir dėliodavome juos į krūveles: po vieną, po penkis centus, po

dešimt ir po ketvirtį dolerio. O kaip džiaugdavomės, radusios pusę dolerio! Vis dar atsimenu tą vakarą „Derbyje“. Dainavau „Tu mano saulė“ ir žinojau, kad dainuoju puikiai. Jaučiau tai. Tu pritarei, nors nepasitikėjai niekuo tarsį biblinis Tomas ir nenorėjai eiti vakarienės, kol nepasirašiau sutarties su „MGM“. O tada paskambino ponas Fridas, tu apsirengi mano senąją mėlyną suknelę, o aš nusipirkau naują ir tikrus aukštakulnius, ir mes nuėjome į „Tubby“ valgyti kepsnių. Šeši mėnesiai, penki filmai, trys vaidmenys su tekstu filmuose *Einant pro šalį*, *Kažkas ypatinga*, *Vakaro romanas*. (Atsimeni tuos žalius šilkinčius naktinukus, kuriuos man atsiuntė Harpo? Tebeturiu juos.)

Kažkas yra pasakęs: „Dievas davė mums atmintį, kad gruodį galėtume džiaugtis rožėmis.“ Bet tas kažkas pamiršo pridurti: „...kad liepos mėnesį kankintų pūgos ir galėtume apsinuodyti maistu, neturėdami ko valgyti.“

Prašau, parašyk man.

Airise

2. Gal ir klystu, bet manau, kad esi nuostabi

*Šiaurinė Vaino gatvė,
Holivudas
1942 m. sausio 4 d.*

Mielas Tėti,
Čia viskas tikrai pasikeitė.

Tiek ir teparašiau. Pradėjau tuziną laiškų, bet suplėšiau juos ir, stebima šeiminkės, įmečiau į šiukšliadėžę kampe. Nežinau, kodėl apskritai rašiau. Nesitikėjau, kad tėvas išgelbės. Nemaniau, kad mane reikėtų gelbėti. Man atrodė, jeigu motina gali tave atvežti ir numesti lyg maišą purvinų skalbinių, o tėvas nesigėdija vogti iš tavęs (ar iš tavo sesers), tai visai pasisekė, kad sesuo atsivežė į Holivudą, skalbia tavo apatinius kartu su savaisiais ir dalijasi sumuštiniais. Ponia Gruber, mūsų šeiminkė ir visų galų meistrė, puikiai mane prižiūrėdavo, kol Airisė dirbdavo. Ponia Gruber smerkė Holivudo veidmainystes ir apgavystes, bet iš savo patirties žinojo, kad kartais taip elgtis būtina, kad išgyventum. Ji man sakydavo:

– Tavo sesuo nesileidžia traiškoma gyvenimo, todėl turime ją gerbti.

Pačios ponios Gruber butas buvo pilnas lipnios juostos,

veržliarakčių, latakų ir vielos ritinių. Šeimininkauti jai nelabai sekėsi. Man ji atrodė neblogo virėja, nes mokėjo iškepti sumuštinį su kiaušiniu ir sūriu, juos mudvi ir valgydavome kiekvieną dieną. Ponia Gruber klausė manęs apie mokyklą, tad pasakiau teisybę, kad mėgstu knygas, bet nekenčiu vaikų, ir ji mane suprato. Pasakė, kad moka keturias kalbas, o mokyklą metė po šešių klasių.

– Ten, kur aš užaugau, užtenka šešių klasių. Jei skaitai Turgenevą, jau esi išsilavinusi.

Poniai Gruber prezidentas Ruzveltas patiko ne mažiau nei mums su tėvu. Ji visą laiką nerimavo, kad kas nors jo nenužudytų, kol vieną šiltą gruodžio dieną japoškęs subombardavo mus Perl Harbore, o prezidentas Ruzveltas paskelbė karą, ir ta nelemta data tapo istorinė. Sėdėjome su ponia Gruber nejudėdamos, o kai viskas baigėsi, apsiverkėme ir jos enciklopedijoje susiradome straipsnį apie Japoniją. Kai perskaitėme, ponia Gruber tarė:

– Reikia džiaugtis.

Ponia Gruber sakė, kad dabar niekas nebeužpuls prezidento, nes jis mums reikalingas. Sakė, kad prisimena, kaip respublikonai lygino prezidentą Ruzveltą su Hitleriu, Stalinu ir Musoliniu. Sutikusi praeivį, segintį segtuką su užrašu NEKENČIU ELEONOROS, ji norėdavo spjauti tam žmogui arba jį užmušti. Kai buvo jauna ir dar neseniai atvykusi į JAV, ponia Gruber vos neverkdavo iš pykčio ir nevilties, kad negali žudyti tų, kuriuos norėtų. Kartais, pasakojo ji, vyrai, kuriuos

dažniausiai ir norėdavo užmušti, neteisingai supratę, mėgindavo ją guosti.

– Ką gi, bent jau nebematysime tų bjaurių segtukų, – apibendrino ji. – Bet vis tiek gaila, nes kas dabar bus japonams čia ir savo šalyje?

Pasak jos, prezidento Ruzvelto lengvai neapmulkinsi.

Antrą valandą ponია Gruber atsigulė popietės miego. Atsegiau jai korsetą ir uždariau miegamojo duris. Skaičiau *Pirmąją meilę*, truputį pritildžiau radiją ir klausiausi „Fiberio Makdži ir Molės“, o paskui žiūrinėčiau senas ponios Gruber nuotraukas ir laiškus, rašytus daugiausia nežinoma kalba. Vienoje nuotraukoje ji stovi šalia žemo, plataus vyriškio Gruberio nosimi, abu pasipuošę kaubojiškomis skrybėlėmis ir kelnėmis.

– Ai, – atsiduso nubudusi, – ruošėmės į Ameriką.

Airisė pasirašė kontraktą. Dainavo ir demonstravo savo sugebėjimus ir kojas visuose Holivudo talentų konkursuose, o bandomasis filmavimas, kaip ji sakė, pasisekė stulbinamai, todėl tapo „MGM“ artiste. Žadėjo, kad dar mėnesiui nesibaigus gaus vaidmenį su tekstu, o tada galėsime kraustyti. Priverčiau Airisę nusileisti laiptais pas poniją Gruber ir papasakoti apie kontraktą ir gerėjantį gyvenimą, kad galėtume atšvęsti ir išgerti ponios Gruber metų likerio, nes žinojau, kad tai neišvengiama. Ponია Gruber padavė mums po likerio taurę paaukuotais koteliais ir atsiduso.

– Man atrodo, nesidžiaugiate dėl mūsų, – pasakiau.

Airisė išgėrė taurę ir ėmė apžiūrinėti savo nagus. Visada mokėjo laikyti liežuvį už dantų. Be to, mačiau, kad jai jau įkyrėjo „Holivudo Plaza“. Ponia Gruber buvo nuostabi, nesvarbu, kad apsileidusi ir niurgzli užsienietė, bet mes ketinome kraustyti į dailų vieno miegamojo butą Firenzės Soduose Saulėlydžio bulvare, be to, antrą filmavimo dieną Grir Garson pasakė Airisei: „Sveika, brangioji.“ Režisierius pastatė Airisę šaligatviu einančių merginų būrio priešakyje. Airisė šiek tiek stumtelėjo skrybėlę į priekį ir pasikėlė apykaklę, o drabužių dizainerė vėliau pagyrė: „Gera mintis.“ Airisei ponia Gruber buvo tarsi vakarykštis sumuštinis su kiaušiniu.

Ponia Gruber pasakė, kad džiaugsmo ji nesivaiko, nes, kai pamatysime tiek pasaulio, kiek ji, suprasime, kad už arklio mėšlo krūvos laukia ne laimėtas ponis, o dar krūva arklio mėšlo. Airisė nusišypsojo ir atsistojo. Pasitaisė pėdkelnes ir apkabino ponią Gruber.

– Ačiū, kad buvote tokia gera Evai, – tarė ji.

Kai išsikraustėme iš ponios Gruber, nebeturėjau su kuo kalbėtis. Kūriau perskaitytų knygų tęsinius: Deividas Koperfildas gyvena su žmona ir trimis vaikais pajūryje, o Džeinė Eir su ponu Ročesteriu įkūrė modernią aklujų mokyklą-internatą.

Vis dar tęsėsi žiema, bet Los Andžele dienos atrodė ilgesnės nei namuose. Airisė nesirodydavo dvylika valandų per dieną. Firenzės Soduose nebuvo nei pagyvenusių žmonių, nei vaikų.

Kasdien laukdavau trečios valandos ir eidavau į biblioteką, o paskui grįždavau per parką, pasikabinusi knygų krepšį prie šono kaip normalūs vaikai. Skaičiau apie Žanos D'Ark gyvenimą (tris versijas, įskaitant ir Džordžo Bernardo Šo, kurioje Žana man atrodė tokia drąsi, pakvaišusi mergiotė, kokia norėčiau kad būtų geriausia mano draugė, na ir kas, kad jai girdisi balsai) ir apie Mariją Kiuri, kuri atrodė ne mažiau beprotiška ir prakilni. Skaičiau Klaros Barton ir Florencijos Naitingeil biografijas ir, nors tos knygos buvo skirtos mažoms mergaitėms, buvo akivaizdu, kad šios moterys tokios kietos, kad net nemirktelėjusios šakute iškrapštytų tau kulką.

Firenzės Sodai buvo daug geresni už ankstesnį viešbutį, nes kiekvienas butas turėjo atskirą tualetą, o už pastato buvo didelis kiemas ir mažesnis kiemelis, juose žmonės gulėdavo ant paplūdimio kėdžių. Kartą ir aš atsiguliau ant tokios kėdės, apsirengusi šortus ir palaidinę. Susirišau plaukus plačiu šaliku ir, apsimitusi mažamete aktore, skaičiau apie įžymias slaugytojas. Prie manęs priėjo tikra aktorė ir griežtai pareiškė, kad tai jos kėdė, tad gal malonėčiau... Po to į didįjį kiemą stengiausi neiti. Dauguma gyventojų buvo perspektyvūs aktoriai, kurie, kaip ir Airisė, visą dieną dirbo studijose „Fox“ arba „MGM“, todėl jų nedomino su tuo verslu nesusijusi akiniuota mergaitė plokščia krūtine. Vakarieniaudavau, kai Airisė pareidavo namo, kartais ji parnešdavo sumuštinių ir sausainių iš bufeto, kuris man atrodė rojus žemėje. Prašydavau Airisės papasakoti viską, kas nutiko filmavimo aikštelėje ir kitur. Maždaug mėnesį ji rytais eidavo

rengtis ir dažytis, o tada vaidindavo merginą, skaitančią laikraštį autobuso stotelėje, paskui merginą kepykloje, padavinėjančią duonos kepalus ir skaičiuojančią gražą, o paskui – merginą, stumiančią vežimėlį su kūdikiu pagrindine miestelio gatve. Po kelių savaitių įvyko tai, ką ji buvo numaciusi. Epizodo kepykloje režisierius pastebėjo, kaip ji šukuojasi („Plaukus aukštyn, palaidinę žemyn“, – pasak Airisės), ir davė jai porą eilučių teksto daug anksčiau nei kitoms merginoms, pradėjusioms dirbti kartu su ja. Ryte padėdavau Airisei išsirinkti drabužius ir mudvi kalbėdavomės, ką ji galėtų susitikti ir kas galėtų ją užkalbinti („Neinu ir nesakau: „Kaip sekasi, maže“, – pasakojo Airisė. – Aš palaukiu. Ir padedu.“), o paskui repetuodavo, bandydama pasakyti tą pačią eilutę keliais skirtingais būdais. Airisė matė, kaip panelė Garson bučiavosi su Klarku Geiblu. Harpo Marksas pliaukštelėjo Airisei per užpakalį, o paskui ji valgė sumuštinis su sūriu ir marinuotais agurkais („Tik be svogūnų, nes filmuojamės iš arti.“) kartu su moterimis, persirengusiomis undinėmis, joms teko valgyti stovint, iškišus iš po uodegų kojas, apautas blizgančiais žaliais puantais. Airisė papasakodavo visas paskalas, išgirstas iš kirpėjų. Kirpėjai visiems iškildavo apie visų reikalus. Airisė pasakojo man apie Franciską Diegą, kuris vadovavo visažistams ir niekada neskleidė paskalų. Franciskas užsiminė Airisei, kad ji neliko nepastebėta, o vieną kartą po Lanos Turner pasisodino į kėdę Airisę ir padažė jos veidą lygiai taip pat. Prieš grįžtant į filmavimo aikštelę, jai teko viską nusivalyti, bet prieš tai visi apstojo jos kėdę, o

Franciskass davė šepetėlį ir ypatingojo pudros mišinio „Ben Nye“, kad galėtų juo pudruotis, kai ims blizgėti veidas. Gavusi laisvą dieną, Airisė ir mane papudravo šia pudra, truputį paryškino lūpas ir mes kartuėjome valgyti vaflių. Už kokių šešių kvartalų nuo Firenzės Sodų buvo mokykla, bet mes su Airise prie jos nesiartinome.

Pasiilgau ponios Gruber. Ir tėvo pasiilgau. Nenorėjau galvoti apie motiną, na, nebent kas antrą ar trečią naktį, kai susapnuodavau ją pasiklydusią dykumoje ar mirštančią prie greitkelio. Vis rašydavau tėvui ir suplėšydavau laišką, nors žinojau, koks jis yra, ir žinojau, kad nesijaudina dėl manęs. Žinojau, kad jam nerūpime nė skardžiaus veleno, – jis dažnai taip sakydavo ir paaiškindavo, kad tai ne keiksmazodis, nes ne „velnias“, o „velenas“, toks prietaisėlis, naudojamas prieš lituojant skardą, todėl kartoju tą posakį visą laiką ir man atrodo, kad keikiuosi kaip pašėlusi, bet tik paslapčia. Rašydavau jam kartą per mėnesį ir saugodavau laiškus, kol jausmai apslopavo, o tada išmesdavau.

3. Užterštas sviestas

Airisė nežinojo, į kokį vakarėlį atėjo. Į didįjį namą priešais ją laiptais kopė dvi moterys vienodais rausvo šilko švarkeliais ir ilgomis juodomis sukniomis. Prie durų stovėjo durininkas, o gal liokajus, didžiulis juodaodis vyriškis baltu aštuoniolikto amžiaus satino kostiumu ir baltu pudruotu peruku, perrištu juodu kaspinu. Jis turėjo du auksinius dantis ir elgėsi taip, lyg ne šiaip džiaugtųsi, o tiesiog sprogtų iš laimės, pamatęs kiekvieną pro duris įeinančią moterį. Jis atidarė Airisei duris ir pamerkė akį.

Moterys, atėjusios prieš Airisę, padavė savo švarkelius kitam vyriškiui pudruotu peruku ir balto satino kostiumu. Airisė, nutaisiusi ramią veido išraišką, patraukė paskui jas į didesnę kambarį. Svetaine to kambario nepavadintum, kaip ir Klivlando stadiono nevadintum beisbolo lauku. Pro Airisę praėjo trys merginos, siūlančios užkasti pyragaičių su dešrelėmis ir austrių, įvyniotų šoninėje. Jos mūvėjo balto satino šortus ir balto satino batelius, bet virš juosmens buvo nuogos, tik apsirišusios rausvais kaspinais kaklą ir įsisėgusios po kaspinėlių į aukštus baltus perukus. Kiekviena šalia akies buvo prisilipdžiusi po apgamėlių, o spenelių galiukus parausvinusi dažais. Airisė nusekė paskui anas dvi moteris ilgomis juodomis sukniomis ir praėjo kelis didelius satinu aptrauktus pufus ir kelias rausvo satino sofas. („Dievuliau, jos gi visos bus dėmėtos“, – pasakė viena mergina Airisei už nugaros.)

Du aukšti vyrai baltomis kelnėmis laikė po milžinišką ragą, pilną vaisių. Dėl jų plikų krūtinių ir mėlynų akių Airisė nutarė, kad jų plaukai po tais baltais perukais tikriausiai šviesūs. Vyrai buvo basi. Moteris priešais Airisę pasiėmė vynuogę ir gnybė vieną vaisių laikytojo spenelį, kol vyriškis nežymiai krūptelėjo. Airisė aiktelėjo.

– Koks smagus vakarėlis, – tarė ta moteris, pasikėlė suknelę ir atsisėgė kojines. Apsidairė ir po viena sofa pasidėjo juodus aukštakulnius, kojines ir kelnaites.

Pasirodė keturi neūžaugos baltais turbanais, ryškiai rožinėmis liemenėmis ir vienodomis plačiomis kelnėmis, nešini žėrinčiais kaljanais. Jie atsisėdo ant didžiųjų pufų, o aplink juos ant grindų susėdo kelios moterys, jos užsirūkė ir ėmė juoktis. Airisei pasirodė, kad tikrai išgirdo Talulos Bankhed juoką. Airisę už rankos truktelėjo blyškiaodė moteris, graži lyg nebylaus kino žvaigždė, juodai apvedžiotomis akimis, prie veido priplotomis garbanėlėmis ir ilga sidabrine suknele su gilia iškirpte nugaroje. Ji paklausė, ar Airisė naujokė ir su kuo atėjo. Airisė atsakė, kad vakar, kai ją dažė Franciskas Diegas, Patsės Kelės asistentė dalijo pakvietimus ir jai taip pat davė storą baltą voką. Patsės Kelės asistentė pabučiavo Franciską ir nusijuokė: „O tu pakvietimo negausi.“

– Patsė, matyt, tave pastebėjo, – pasakė toji išblyškusi moteris. Airisė nusišypsojo.

– Aš Silvija, – prisistatė moteris.

– Airisė.

Silvijai pamojus ranka, prie jų priėjo neužauga balta rytietiška kepuraite, bet be liemenės, nešinas padėklų kokteilių „Rausvoji ledi“. Viena Silvija padavė Airisei:

– Sveika patekusi į rojų, brangioji.

Abi su Silvija susėdo ant sofos.

Prie jų priėjo moteris ir pasilenkė pabučiuoti Silviją. Ši pristatė Airisę, moteris pabučiavo ir ją. Ji perbraukė plunksna Airisės pečius. Airisė sustingo ir nejudėjo, kol ta moteris nuėjo sau. Priėjo kita moteris ir gurkštelėjo Airisės „Rausvosios ledi“, stebėdama Airisę pro taurės viršų. Vienu ypu pabaigė gėrimą ir kartu su Silvija nuėjo šalin. Airisė pajuto, kaip kažkieno ranka truktelėjo suknelės kraštą. Ant grindų prie sofos sėdėjusi moteris pakišo ranką Airisei po suknele ir perbraukė šlaunį. Brūkštelėjo pirštais šlaunų vidų ir palietė kelnaites. Airisė sėdėjo nejudėdama. Šis vakarėlis buvo ne toks, kokie vykdavo Delės Braison rūsyje prie tėvo namų, kur būdavo galima truputį paisdykauti, o tada pliaukštelti įkyruoliui ir linksmintis toliau, kaip tau pačiai norisi. Iš kito kambario pasigirdo moters klyksmas, bet ne toks, kaip klyktų įžeistas ar sužeistas žmogus, o ta ranka nesitraukė, kyščiojo pirštus į Airisės kelnaites. Gali būti, kad tokiam dideliame name, kuriame tiek daug gražių moterų (o jei kuri negražaus veido, tai dieviško kūno, o jei neturi nei to, nei ano, tai atrodo protinga ir įtakinga), pasitaikys kas nors, kieno ranka Airisei iš tikrųjų patiktų. Ant grindų sėdinčiai moteriai Airisė pasakė „Ačiū“, nors tai nuskambėjo absurdiškai, ir išėjo į kitą kambarį, kuriame buvo bufetas.

Čia stovėjo prikrauta maisto nuo pagrindinių patiekalų iki deserto – desertui buvo daili mergina, nuo krūtinės iki pėdų aptepta storu sluoksniu plaktos grietinėlės su braškėmis. Moterys, vilkinčios vien apatinukus ir aukštakulnius arba kokteilių sukneles, pusiau prasegtas nugaroje, krovėsi maistą į lėkštes. Kvartetas grojo populiarias dainas, o kitapus stalo tos pačios dvi moterys ilgomis juodomis sukniomis šoko lėtą fokstrotą. Brunetė ryškiu raudonu kimono ir juodo šilko kelnėmis ramiai valgė iš lėkštės, prikrautos omarų uodegų.

– Dievinu omarų uodegas, – tarė ji. – Rimtai, man atrodo, kad geriau už jas nieko nebūna.

Jos balsas buvo gerklinis, šiltas, tarsi amerikietės, bet šiek tiek švelnesnis ir mielesnis.

– Roza Sojer, – tarė ji ir, užuot paspaudusi ranką, padavė Airisei omaro uodegą.

– Susiraskim vietą, – pasiūlė Roza, ir jos nuėjo, kur šoko dar būrys moterų.

Ji pasodino Airisę ant laisvos sofos.

– Niekas sau minia, – pasakė. – Niekur neik, gražuole.

Grižo nešina omarų uodegomis, vos pastovinčiu bokštu iš austrių geldelių, į krūvą sukrautais blyneliais su ikrais ir dviem šampano taurėmis, sukištomis į korsažą.

Airisė pakėlė ranką, norėdama pasitaisyti plaukus, tuoj prie jos priėjo neūžauga balta kepuraite.

– Šampano? – paklausė jis.

– O, taip, prašau, – tarė Airisė.

Roza pažvelgė į ją.

– Nieko sau, aš pagalvojau, kokia čia mažutė iš kaimo, o tu sau išdykauji su Armandu ir dar kažin kuo. Kaip man ne gėda. Austre?

Airisė žiojosi atsisakyti.

Bet čia ne toks vakarėlis, kur galėtum pasakyti: „Oi, niekada nesu valgiusi austrių“, arba: „O Dieve, jos šlapios ir šlykščios“, nors tai buvo tiesa. Jei per austres veda kelias į tokius vakarėlius ir pas pribloškiančią tamsiaplaukę gražuolę Rozą Sojer, tai, Airisės nuomone, austres galima siurbti lyg šaltą alų vasaros dieną. Įveikė dvi, užgerdama šampanu.

– Tikra profesionalė, – pagyrė Roza.

– Iš tikro – ne. Aš iš Ohajo.

Kam jai meluoti Rozai.

– Aišku, – tarė Roza. – Tu – mano gražuolė mažulė amerikietė. Pašoksim?

Airisė niekada nebuvo šokusi su kita mergina, tik stumdėsi po kambarį su Eva, repetuodama prieš vakarėlius ar pasirodymus. Airisė visada liepdavo Evai vesti šoki, kad galėtų mokytis žingsnius, bet tuomet tekdavo susitaikyti, kad Eva veda, o ji šokių aikštelėje elgdavosi drąsiai ir painiodavo žingsnius, o ūgio tebuvo Airisei iki peties. Roza Sojer buvo maždaug coliu aukštesnė už Airisę.

– Kas ves šoki? – paklausė Roza.

– Galiu aš, – tyliai pratarė Airisė.

– Bet nenori. – Roza tvirtai apglėbė Airisės juosmenį.

Visi ankstesni Airisės šokiai, jos pasirodymai, valsai su tėvu, mokyklos baigimo vakarėliai su Hariu Bledso ir Džimu Kamingsu, geriausiais Vindsoro šokėjais, išblėso. Ji šoko pirmą kartą čia ir dabar, prisiglaudusi prie švelnaus, pudruoto Rozos skruosto. Krūtinė prigludo prie raudonu šilku aptemptos krūtinės, šlaunis – prie juodos šilkinės šlaunies. Jos atliko porą promenadų ir lėtai apsisuko, tarytum mokydamosi šokti, o tada Roza nutempė Airisę atgal prie sofos. Atsirado dar šampano.

– Žiūrėk, – tarė Roza. – *Šmundžių* paradas.

Airisė nežinojo to žodžio, bet mintį suprato. Visur buvo pilna nuogų moterų, kurios gėrė, valgė, rūkė ir šoko, – visos nuogos ar pusnuogės. Putli mergina gulėjo persisvėrusi per kušetės kraštą, jos galva beveik lietė grindis. Po ja sėdėjo moteris, apglėbusi merginos galvą, ir bučiavo jai veidą ir kaklą, o kita moteris užsimetė merginos kojas ant pečių ir paniro veidu tarp jų. Airisė matė tik baltą, apvalų, besikilnojančią pilvą, moters pakaušį ir lygius platinos baltumo plaukus, susegtus tulpių formos šukomis. Moteris rausvo šifono toga praeidama pamojo Rozai. Jos toga, vos siekianti šlaunis, ant peties buvo susegta rubinų sage. Šifonas neuždengė jos nedidelių krūtų ir didžiulio, pasišiaušusio, ryškiai oranžinio trikampio, tik lyg žvakių šviesa sušvelnino vaizdą. Šalia pianino šoko juodaodė mergina sidabru siuvinėtais aukštakulniais. Jos aukštai susegtuose plaukuose žėrėjo akmenėliai, kaip ir tamsiuose, susiraičiusiuose gaktiplaukiuose, kuriuose jie mirgėjo lyg rasos lašai. Šalia austrių Airisė pamatė vieną nelaimėlę tamsiaodę

merginą, aplink kurios spenelius augo tamsūs plaukai, o dar tamsesnių plaukų debesis žėlė nuo šlaunų vidurio ir tarsi kerpės, lipančios į medį, dengė jos pilvą beveik iki bambos. Airisė pagalvojo, kaip baisiai ta mergina turės jaustis, juk niekas nenorės su ja prasidėti. Pamanė, kad ta mergina turbūt suvalgys kelias austres ir išeis namo paverkti. Mažutė blondinė, įsisegusi didelį baltą kaspiną į plaukus ir apsiavusi kojas baltais bukanosiais bateliais, prišoko prie tamsiaodės merginos ir įsikniaubė veidu tarp krūtų.

– Kiekvienam puodui atsiras ir dangtis, – tarė Roza. Užpylė šampano Airisei ant krūties ir nulaižė lyg katė. Šampanas permerkė Airisės korsažą iki juosmens. Iki *šmundės*.

Airisei pasirodė, kad jos pakaušis tuoj atsiskirs nuo galvos ir šaus per visą kambarį lyg patrankos sviedinys, apsunkęs nuo malonumo. Kambarys nesisuko, kaip sukdavosi išgėrus per daug alaus per vakarėlį namuose. Jis išsiskleidė lyg gėlės žiedas, sienos atsitraukė, prisipildžiusios dūmų, kvapų ir *šmundžių*, ir prie pat Airisės šampano taurės pasirodė dar viena *šmundė* šviesiais plaukais, suformuotais į širdelę ir nudažytais mėlynai. Sienos pasitraukė ir ėmė tirpti nuo karštų kūnų. Net vėliau, jau būdama gerokai vyresnė ir daug gyvenimo metų praleidusi gerdama šampaną, rūkydama cigaretes, liesdama šilko apatinukus ir stebėdama nuostabiai įvairų ir akiai malonų *šmundžių* parodą, Airisė prisiminė kiekvieną minutę, praleistą Holivudo orgijoje su Roza Sojer.

Kai grįžo namo šlapia, bet pilnai apsirengusi nuo kojinių dirželių iki pirštinių, Airisė atsigulė ant lovos už kelių pėdų nuo Evos lovos. Užaudusi dūmus Airisės drabužiuose, Eva tyliai šniurkštelėjo ir atsisuko pasirengusi klausytis.

– Sutikau merginą, – tarė Airisė. – Įsimylėjau.

Airisė pamanė, kad amžinai gerbs Evą už tai, kad mažoji sesutė teištare:

– Kaip gerai.

Laiškas nuo Evos (neišsiųstas)

Firenzės Sodai

Holivudas

1942 m. vasario 1 d.

Mielas tėti,

Čia viskas labai greitai keičiasi. Persikėlėme į puikų butą, nes Airisė pasirašė sutartį su „MGM“. Ją priėmė ponas Arturas Fridas, užteko vos vienos perklausos sekmadienio vakarą „Derbyje“ (ir dar vienos vėliau studijoje). Neabejojame, kad Airisė bus žvaigždė. Ji turi naują draugę – Rožą Sojer, galbūt esi ją matęs žurnaluose. Visi ją vadina Mieląja Amerikos Roza. Roza moko Airisę dirbti negailint savęs, ir Airisė jau gavo du vaidmenis su žodžiais, vieną *Vakaro romane* (ji paduoda Robertui Teilorui puodelį kavos) ir vieną filme *Kažkas ypatinga*. Tame filme jai nieko neliepė keisti, o tai daug reiškia. (Čia merginos keičia savo nosis, vardus, antakius – viską. Vienai

merginai teko visur prisikimšti: iš priekio, nugaros, net šonuose. Kitai merginai, su kuria Airisė dirba, teko išsipešioti daugybę plaukų virš kaktos, nes jai liepė pasididinti kaktą.) Airisei didelių pakeitimų nereikia. Jos plaukus padažė truputį raudoniau, o Franciskas Diegas, makiažo meistras, jau beveik tapęs draugu, liepė dažytis jai rausvai oranžiniais, o ne raudonai mėlynais lūpdažiais, nes šie skirti tikroms brunetėms (tokioms kaip aš, pasak jo).

4. Mano dangaus žydrynė

Roza ištepė Airisę losjonu nuo įdegio. Ji prisimerkė prieš saulę ir patepė kiekvieną kojos pirštelį, sukamaisiais judesiais du kartus patepė kulkšnis, o tada aukštyn ir žemyn perbraukė blauzdas. Glostė vidines šlaunų puses iki pat balto maudymosi kostiumėlio krašto. Rozos nuomone, jis nuostabiai tiko Airisei. Apsivilkusi tą kostiumėlį, ji krito į akis tarsi deimantas, o nuo kremo jos šviesi oda ir plonyčiai šviesūs plaukeliai suspindo blyškiu auksu. Roza visada pastebėdavo kiekvienos moters geriausias ir gražiausias kūno vietas, nurodydavo jas ir patardavo, kaip atrodyti dar gražiau. Studijoje kartais puošdavo vos pažįstamas merginas nuo skrybėlės iki batelių vien savo malonumui. Vaikystėje ji neturėjo nei lėlių, nei draugių.

Roza ištepliojo kremu Airisei veidą („Žiūrėk, nenusidegink nosies raudonai, nes ponas Fridas mane užmuš.“) ir krūtinę iki kostiumėlio kraštų su vielomis ir pakišo pirštus po pečių dirželiais. Liepė Airisei apsiversti, kad galėtų ištepti nugarą.

– Kaip gera, – tarė Roza.

– Taip.

Airisė garsiai kvėpavo Rozai į ausį. Roza masažavo jai pečius, glostė rankas. Švelniai patempė Airisės pirštus. Rozos niekas nemasažavo, bet ji girdėjo, kaip dvi moterys kalbėjosi apie masažus bufete. Jos sakė, kad Hedė Lamar kasryt masažuojasi limfmazgius, todėl ir atrodo taip nuostabiai. „Nes

viską nudrenuoja“, – pasakė viena moteris. Roza norėjo viską nudrenuoti iš Airisės. Brūkštelėjo aliejumi Airisės pakinklius ir praskėtė jai kojas. Visi drenuojami skysčiai patvino ir užplūdo bangelėmis vieną Airisės koją, tada kitą, užliejo stuburą ir vėl nutekėjo į blauzdas. Airisės kojos linko Rozos rankose. Airisė įsikniaubė veidu į paplūdimio paklotą. Roza atsinešė, ką tik sugalvojo: sumuštinį, apelsinų, kietai virtų kiaušinių, gazuotų gėrimų, paplūdimio paklotą ir slidaus auksinio aliejaus Airisės odai. Saulė po truputį jau leidosi, tebekabėjo ryškiai oranžinė virš horizonto, o paplūdimyje dar buvo šilta. Maža mergaitė su kasytėmis, mūvinti vienomis kelnaitėmis, porą kartų persivertė ant rankų bangose, o tada tėvai apgobė ją dideliu rankšluosčiu. Roza ir Airisė stebėjo, kaip trys jų figūrėlės užkopė į stovėjimo aikštelę, o tada paplūdimys liko tuščias.

Roza atsigulė ir atsisegė kostiumėlio petnešas. Airisė tylėjo. Roza nusismaukė kostiumėlį žemiau krūtinės.

– Nieko nėra, – tarė ji. – Pažiūrėk.

Airisė atidžiai apsidairė į visas puses. Po orgijos Airisė sakė Rozai, kad iki to vakaro buvo beveik nemačiusi krūtų ir kad jos jai niekada nerūpėjo. Pasakė, kad kelis kartus matė motinos krūtis, o Evos niekučius, primenančius porą keptų kiaušinių, matydavo nuolat, nes kaip jų nematysi. Eidama į paplūdimį, Airisė pasakė Rozai:

– Meilė žiūri ne akimis, o protu, ir būtent taip aš žiūriu į tave.

Roza pabučiavo Airisei spenėlį. Patempė Airisės plaukus ir ėmė bučiuoti kaktą, skruostą, lūpas, kaklą, paausį. Airisė atsakė

bučiniu. Roza nustūmė Airisę ir atsistojo. Nusimovė maudymosi kostiumėlį, pasiražė, o tarp jos kojų už nugaros suspindo saulė.

– Ir tu, – tarė ji.

Airisė nisispyrė kostiumėlį, jos susikibo už rankų ir nubėgo į vandenį.

– Džeronimai! – sukliko Airisė.

Jos plaukiojo kaip ruoniai, o paskui, kol visai nesutemo, išbėgo iš vandens ir šluostė viena kitą. Roza viską surinko ir nešėsi krepšį ant galvos lyg vietinė salos gyventoja.

Tešlius niekada neviršydavo greičio. Mažiau nei per valandą jis nuvažiavo iš Holivudo į Malibu ir, vos per penkias minutes pasistatęs automobilį, nusekė paskui abi merginas iš „Timo delikatesų“ į paplūdimį. Ėjo šiauriau, šalia kelio, kad niekas iš paplūdimio jo nepastebėtų. Per dvidešimt minučių jis užtektinai prifotografavo. Ir žinojo, kad nuotraukos bus idealios. Tešliui atrodė, kad net neįmanoma susimauti, jei naudoji „C3“ fokusavimo mechanizmą ir fotografuoji dvi gražias nuogas merginas, dūkstančias paplūdimyje. Nuotraukų nereikės nė retušuoti. Daili raudonplaukė čiulpia brunetės papą. Brunetė su raudonplauke (jis pastebėjo, kad tie raudoni plaukai nenatūralūs) nusivelka maudymosi kostiumėlius ir bėga į vandenį, o užpakaliai šokinėja lyg įsilinksminę persikai. Tešlius paruošė negatyvus, kontaktinį lapą ir net nelaukė, kol išdžius šeši atspausdinti lapai. Patiesė juos ant rankšluosčių galinėje sėdynėje ir nuvairavo į Hedos Hoper biurą. Ji paliepė jam išdėlioti nuotraukas ant

sekretorės stalo ir užsidėjo akinius. Sekretorei nurodė duoti jam penkiasdešimt dolerių.

– Ačiū, pone Rastinai, – padėkojo sekretorė.

– Nuotraukos geros, – tarė Tešlius. – Viskas matosi.

Roza pažinojo Hedą Hoper. Rozos nuomone, 1942-aisiais Heda Hoper nebuvo blogiausias žmogus pasaulyje, Amerikoje ar netgi Holivude. Heda Hoper nekenė Ruzvelto ir parašė keletą blogybių apie žydus, bet iš to nieko baisaus neišėjo, o dar pagarsėjo pasakiusi, kad pilietinių teisių judėjimas kenkia juodžiams. Hedą Hoper skaitė trisdešimt du milijonai žmonių.

Antradienį Heda Hoper paskambino Rozai į vasarnamį ir pakvietė kitą dieną susitikti pietų. Roza nusivalė raudoną nagų laką ir nusilakavo rausvai. Apsirengė dramblio kaulo gabardino kostiumą, užsidėjo skrybėlę ir užsimovė pirštines. Heda Hoper užsisakė arbatos su ledukais ir Kobo salotų. Roza norėjo sumuštinio su mėsa, bet užsisakė to paties. Heda Hoper padavė Rozai pusiau perlenktą *Los Angeles Times*. Viduje buvo trys Rozos ir Airisės nuotraukos iš Malibu.

Roza tarė:

– Jei tas fotografas būtų bent minutę palaukęs, būtų pamatęs, kaip tėškiau jai antausį. Gyvenime nebuvau taip supykusi.

Heda taip pat pažvelgė į nuotraukas ir ant viršaus padėjo dar vieną, kurioje Roza bučiavo Airisės krūtinę. Siurbtelėjo savo arbatos su ledukais, Roza siurbtelėjo savo. Tarė:

– Tiesą sakant, panele Hoper, net nežinojau, kad tokių

merginų būna. Pakvietė mane į paplūdimį. Maniau, mes draugės. Nežinojau, ką daryti.

Heda Hoper neištarė nė žodžio. Pajudino ranką, prieš šviesą sublizgo žiedai. Suvalgė kelis kąšnius salotų.

Roza kalbėjo toliau:

– Man atrodo, tokios merginos kenkia visam Holivudui. Jos tiesiog... čia netinkamos.

Heda paprašė dar šiek tiek padažo.

Roza kukliai sunėrė prieš save rausvas rankas.

– Gerbiu jus už tai, kad saugote Holivudo dorovę, panele Hoper. Tikrai. Štai kažkuria dieną, dar prieš šitą baisų nesusipratimą, kaip tik sakiau Bakui, Bakui Kolinsui, savo sužadėtinui; ar žinojote, kad mes susižadėję? Slėpėme tai nuo visų, nors nemanau, kad nereikšmingi mūsų meilės reikalai galėtų jus sudominti... Tai va, aš visada sakiau, kad visų šio verslo atstovų pareiga – palaikyti tinkamo pobūdžio filmus ir tinkamos rūšies žmones.

Paskambinusi savo agentui, Roza pasakė, kad tikisi sulaukti ko nors gero iš savo romantiškų jausmų Bakui, o tada nukėlė telefono ragelį ir dvi dienas sirgo. Ketvirtadienį laikraštyje pasirodė Rozos nuotrauka. Ją pateikė studija, o nuotraukoje Roza ir Bakas Kolinsas šypsojosi vienas kitam, už pakinktų laikydami gražiąją jo kumelę Žvaigždę. Šeštadienį studija nuvežė Rozą, Baką ir fotografą į vasarnamį visai netoli to Malibu paplūdimio, o sekmadienį jiems buvo paskirtas visas laikraščio atvartas, kuriame jiedu stovėjo priešais vasarnamį ir priešais Šv. Apaštalo

Tomo episkopalinę bažnyčią. Roza laikėsi įsikibusi Bako rankos. Važiuojant atgal, Bakas pasiūlė:

– Ir iš tiesų galėtume pavakarieniauti kartu.

– Reikės, – pritarė Roza ir priglaudė galvą prie stambaus jo peties.

Straipsnyje Heda Hoper pacitavo Rozos žodžius: „Jeigu myli, kam laukti?“ Kitoje eilutėje panelė Hoper parašė: „Ir tikrai, kam? Šiedu balandėliai pasirenkę glaustytis ir burkuoti naujajame savo lizdelyje, o mes jiems linkime geriausios kloties!“ Pirmadienį redaktoriaus skiltyje panelė Hoper parašė: „Holivude visada bus nemalonių elementų, abejotino elgesio moterų (kurių tikrai negalime pavadinti damomis), galinčių nuvilioti jauną merginą į pavojingą, prastos reputacijos mūsų mažojo miestelio rajoną. Pasielkite teisingai, pone Mejeri.“

Roza perskaitė kiekvieną žodį. Kino studijos „MGM“ viešųjų ryšių vadovas paskambins vienam žmogui, tas paskambins dar vienam, o kai antradienį Airisė pasirodys filmavimo aikštelėje, jos nebeįleis pro vartus. Sargas paduos jai popierinį maišelį su segtukais, jos bateliais ir šilkinio chalatu. Airisei dar nebuvo devyniolikos, o karjera jau baigėsi. Rozai teko matyti nemažai merginų, kurias ištiko toks galas.

Ji žinojo, kad Airisei skambinti negalima. Po to Airisė ieškojo padavėjos darbo šalia studijos, nes ten visi ją pažinojo ir mėgo, bet vadovas nemokamai davė jai puodelį kavos ir gabalėlį pyrago, ir Airisė suprato, ką tai reiškia. Airisė prašėsi priimama dirbti į „Ohrbacho“ ir „Bullocko“ parduotuves, bet pardavėjos paėmė

jos prašymą ir, netarusios nė žodžio, padėjo ant popierių krūvos.

* * *

Franciskas Diegas laikė save menininku. Jis jau trisdešimt metų darė makiažą gražioms moterims, dailioms merginoms ir ne vienam itin patraukliam vyrui. Jam teko piešti tamsiai raudonas lūpas, išlenktas it Kupidono lankas, subtiliai rausvinti skruostus, ryškinti išplėstas lyg Betės Būp akis, siaurus, pieštuku pieštus plauko pločio antakius, o paskui – tankius, glotnius antakius ir „Maybelline“ stiliaus blakstienas, ir stambias, lyg avietės sultingas, gundančias tuoj pat jų paragauti lūpas. Kai neturėdavo iš ko rinktis, dažė burokėlių sultimis ir talku, o kai buvo neįmanoma gauti nailoninių kojinių, – piešė siūles savo seseriai ant kojų. Susipažino su Maksu Faktoru. Velionis Maksas Faktoras nusivedė jį smagiai pasilinksinti į keletą Malibu barų, o už tai Franciskas pademonstravo jam, kaip kempinėle galima geriau ištepti makiažo pagrindą. Vis dar sugebėdavo šokti čarlstoną su naujomis žvaigždutėmis ar lenkti ranką su jaunikliais. Mėgo merginas, kurios žvelgdavo kupinomis dėkingumo akimis, vos suimtos už smakriuko – smailaus, apvalaus ar kampuoto lyg cukraus kubelis, bet vis tiek žavingo. Iš tiesiog dailių merginų jis kurdavo gražuoles. Retos gražuolės jo rankose tapdavo neužmirštamoms. Paprastą kaimo mergaitę jis pavertė Egipto princese, o paskui, jai plaukte įplaukus į filmavimo aikštelę, suprato, kad dabar ji jau žino, kas esanti.

Jis mylėjo vaikus, kurie leidosi mylimi ir leisdavo nupiešti jiems mažyčius rausvus ūsiukus ar kreivus antakius arba kyštelėti petuką ant kairiojo peties, žinodami, kad nuo jo priklauso jų karjera. Jam patiko netgi tie, kurie sprogdavo iš puikybės. Kartą jam paskambino siuvėjas, pas kurį atėjo garsus aktorius, kad susiaurintų jam kelnių liemenį. Tas aktorius visiems papasakojo, ko nori iš siuvėjo, o siuvėjas visiems papasakojo, kad problema – ne siauras liemuo, o turinio stoka šiek tiek žemiau. Jei turi šitiek tuštybės, pasidarei pažeidžiamas lyg moteris, – būtent taip manė Franciskas. Jis šią problemą išsprendė, pasirinkęs meksikiečio senelio išvaizdą. Nesidažė plaukų, nemetė svorio. Surūkydavo po cigarą kasdien, o cigarus pirkdavo ten pat, kur ir ponas Talbergas. Turėjo septynis komplektus pilkų marškinių ir juodų lininių kelnių, septynias poras juodų espadrilių ir prieš nieką nesipuošė. Aktoriai, atėję į jo makiažo kambarį po to, kai šešis mėnesius nerasdavo darbo, būdavo laikinai atleisti arba paskolinti filmuotis kokiame nors „First National Pictures“ šlamšte, ir pamatydavo Franciską savo vagonėlyje, plaunantį teptukus, pasijusdavo tarsi jūreiviai, ištisus mėnesius praleidę jūroje ir pagaliau išvydę švyturį. Kai kuriuos tokius jūreivius jis nusivesdavo namo, suteikdavo jiems prieglobstį savo ramiame vasarnamyje, pasisodindavo ant plačių kelių, maitindavo namuose gamintu maistu, dalydavosi švelnumu ir pasirūpindavo, kad neišipainiotų nė menkiausias šapelis pavydo ar konkurencijos.

Airisę Akton jis pastebėjo pačią pirmą dieną. „MGM“ teritorijoje tokių kaip ji, net gražesnių, visada būdavo tuzinas, bet ji buvo vikri ir gudri, tad gal ir būtų sugebėjusi vaidinti. Kažkas ją išmokė gerų manierų. Ji stebėdavo, ką daro ir ko nedaro kiti. Nekėlė scenų. Nesimarkstė prieš kino žvaigždes. Niekada nevėluodavo. Jis pasiūlė jai maždaug coliu susisiaurinti suknelės nugarą tiesiai virš apvaliausios užpakalio dalies, o jau kitą dieną mergina buvo įsismeigusi po smeigtuką į visas turimas sukneles.

Po to, kai Airisei užpakalį išspardė Heda Hoper, o filmavimo aikštelėje niekas net nebeminėjo merginos vardo, jis nuvažiavo į Firenzės Sodus. Nuvažiavo, nes buvo, pasak jaunesnės jo sesers, iki kraštų kupinas gailėsčio kiekvienam benamiui šuniui ir kiekvienai kelią perbėgusiai nusususiai katei. Kokius šešis mėnesius Airisė buvo kylanti žvaigždutė, o dabar pavirto benamiu šuniu, nors pati to turbūt nesuvokė. Jauni žmonės buvo Francisko silpnybė. Jie net nenumanė, kas jų laukia ir kaip viskas priklauso nuo paprasčiausios bukos sėkmės. Jiems atrodė, kad niekada nepraras privalumų, o trūkumus visada galės paslėpti po medžiaga, išgalvotu vardu ar makiažo pagrindu, kol užges šviesos. Franciskui atrodė, kad jeigu gali gailėtis išbadėjusio šunėko, tai tikrai turi pagailėti ir jaunų gražių žmonių.

Airisė atidarė duris vyšnių raudonumo akimis. Nepakvietė užėti.

– Kaip malonu iš jūsų pusės, kad užsukote, pone Diegai, – pasakė mažoji Airisės sesutė. Atnešė jam stiklinę vandens ir

pasodino į vienintelį fotelį.

– Atėjau pakviesti jus, mergaitės, vakarienės, – tarė Franciskas.

Airisė krūptelėjo.

– Labai malonu iš jūsų pusės, – pakartojo mažoji, nusišluostė akinius į sijoną ir vėl pasibalnojo jais kampuotą veidą.

Airisė pažvelgė pro langą.

– Visiems patinka, kaip aš gaminu, – tęsė jis.

Gamino joms vakarienę tris antradienius iš eilės, laukdamas, kol Airisė pasakys, ką jis ir taip žinojo, kad galėtų jai padėti kur nors pradėti viską iš naujo. Pasakojo mergaitėms apie savo vaikystę San Fernando slėnyje El Eskorpiono rančioje, kuri vėliau tapo Plato pieno rančos dalimi, nes tas pats vyko beveik visoje Pietų Kalifornijoje. Pasakojo apie vieno kambario mokyklą, iš kurios sartu arkliu jodavo namo, kaip pajuto esąs neabejingas gražioms rančos darbininkams ir kaip, būdamas vos devynerių, suprato, kad baigęs mokyklą iškart turės sprukti į didelį miestą. Papasakojo apie savo motiną, blyksėjusią akimis ir karštu temperamentu ne mažiau už bet kurią istorinę Meksikos heroję, ir tris ramius jos vyrus, tapusius Francisko ir dviejų jo pusiau seserų tėvais, o paskui mirusius, o tos seserys dabar pasiturimai gyvena Niujorke, nes yra prėsko būdo ir visai neatrodo kaip meksikietės, pasak jo. Suteikė Airisei šimtą progų pasakyti tiesą, bet Airisė melavo per kiekvieną vakarienę. Žavėjo ją kalbomis apie atsivėrusias galimybes ir interviu. Melavo, kai jis daliavo empanadas, nenustojė melavusi valgydama sviestinius karijų

riešutų ledus. Melavo, jam žaidžiant kortomis su mažąja jos sesute. Melavo tapšnodama skruostą ir linkėdama labos nakties, o tada Franciskas pačiupo ją už rankos:

– Atėjo jūsų eilė kviesti mane vakarienės iš mandagumo, o po to pažaisime „Tiesą sakant“.

5. Jei neturi žalių

Į sesers skambučius niekas neatsakinėjo. Vakaraais dažniausiai gamindavau makaronus „Kraft“ su sūriu, mėgindama kaip nors juos pajvairinti. Airisė tebeieškojo darbo.

– Pažistu tavo veidą, brangioji, – tarė jai viena parduotuvės „Ralphs“ darbuotoja.

Airisė iš veido pažinojo visi, kas skaitė laikraščius ir kino žurnalus.

– Aš lyg kokia maro nešiotija, – tarė Airisė. – Ar vidurių šiltinės.

Atsakiau:

– Juk žmonių nežudai.

Kitą rytą nuėjau pas ponią Gruber pasiteirauti, gal dar išnuomojamas mūsų senasis kambarys, ir ponია Gruber paklausė kodėl, o aš trumpai papasakojau, ką pati supratau. Ponia Gruber palingavo galva:

– Kokia kalė ta Roza Sojer. *Azoy gait es* – va, kaip viskas vyksta.

Tiek kartų buvau girdėjusi taip ją sakant, kad jau pati pradėjau taip sakyti. Ponia Gruber mudviems įpylė mėtinio likerio į taures paauskuotais koteliais ir tarė:

– Aišku, mergaitės, galite nuomotis tą kambarį už tą pačią kainą.

Pasakė, jeigu reikės, ji ką nors išmes laukan, ir mes

susidaužėme taurėmis. Ponia Gruber tarė:

– Grožis ir šlovė. Patikėk manim: *alle ziben glicken*. Tai reiškia – anokia iš to nauda, *ketzele*. Verčiau nemesk rimtų knygų ir akinukų.

Dėl tos situacijos niekur nenorėjau eiti. Nėjau į parką. Nei į Firenzės Sodų kiemą. Airisė neprašė, kad likčiau su ja. Nieko manęs neprašė. Darė savo pratimus, tvarkėsi plaukus ir skalbė kriauklėje mūsų rūbus. Pradėjo pakuoti daiktus ir pasakė, kad po savaitės kraustysimės.

– Bet geriau niekam nesakyk, – tarė ji.

– O kam aš pasakysiu, – atsiliepiu.

Airisė kas rytą lavino savo vokalą. Tylėdama lygino visas mūsų palaidines ir sijonus ir apskritai elgėsi, lyg gyventų viena, bet aš ją supratau. Supratau viską ir stengiausi apsimesti, kad net nepastebėjau, ir tikėjausi, kad Airisė negalvoja manęs palikti, nes aš jos vietoje pagalvočiau. Nebūčiau likusi ten, kur visiems ant manęs nusišikt, ir nenorėčiau, kad mane sekiotų keturiolikmetė mergaitė, atrodanti kaip dvylikos metų ir visiškai nieko nesugebanti, tik ruošti maistą iš pusgaminių, nerimauti ir skaityti. Sėdėjau fotelyje prie lango ir skaičiau iš bibliotekos pavogtą *Doriano Grėjaus portretą* ir senus *Photoplay* numerius, kuriuos radau bute, kai atsikraustėme. Perskaičiusi žurnalus, radau Bibliją. Praleidau nuobodžias vietas, kas iš ko gimė, taip pat ir šlykštesnes, bet man patiko Naujasis Testamentas, pilnas žalių kalvų, mėlyno dangaus, atlaidumo, palyginimų ir

metaforų. Senajame Testamente metaforų nebuvo: krūmai iš tikro liepsnojo, sienos griuvo, jūros prasiskirdavo, o kai darosi tokie dalykai, bet koks racionaliai mąstantis žmogus lįstų slėptis už priedangos. Senajame Testamente Dievas ganė žmones. Gelbėjo nuo priešų, niekšų, bado ir mirties. Jis galinga ranka išvedė juos iš Egipto, viliodamas sausinių maišeliu, – štai ką turiu omenyje.

Liepsnojantis Dievo angelas, o gal kažkas kitas, paspaudė durų skambutį, Airisei kraunant daiktus, o mums su Francisku plaunant indus. Prieš tai vakarienei mums visiems išviriau dešrelių. Ketinome žaisti kortomis, kai baigsiu šluostyti visas lėkštes, o po to Franciskas tikriausiai ruošėsi pakišti Airisei po pagalvę dešimt dolerių, kad galėtų kraustyti pas poniją Gruber. Skambutis suskambo tris kartus. Sustingome. Stengėmės vengti Firenzės Sodų vadovo. Galėjome arba sumokėti jam už praeitą mėnesį, arba sumokėti poniai Gruber už kitą mėnesį ir truputį pasilikti sau. Ponia Gruber ir „Holivudo Plaza“ buvo mūsų ateitis. Franciskas pažvelgė į Airisę.

– Gal ten Roza, – tarė Airisė, o aš užstojau kelią ir nuskubėjau prie durų pirma.

Ten juk vis tiek ne Roza, o aš nenorėjau, kad sesuo nors sekundę galvotų, kad tai gali būti Roza Sojer, – jos vardu paslapčia sau vadinau tikrąjį pasaulio blogį. Palyginti su Roza Sojer, mano motina atrodė *nuostabi*.

– O, mažoji Eve, – pasisveikino tėvas.

Vienu pirštu jis maskatavo baltą kepyklos dėžutę, aprištą raudona virvele, pažastyje spaudė saulėgražų puokštę, o kitoje rankoje laikė lagaminą.

– Jėzau, kokios baisios gėlės, – tarė Airisė.

Franciską sulankstė indų šluostę ir priėjo prie durų. Padėjo ranką man ant peties. Tėvas atrodė elegantiškas ir išvargęs, o aš pagalvojau, kad, jeigu Franciskui nepavyks jo primušti, nors tikriausiai sugebėtų, mes su Airise galėtume padėti.

Airisė atsisėdo ant sofos. Franciską nepatraukė rankos man nuo peties. Atsipeikėjusi tariau:

– Mano tėvas Edgaras Aktonas, mūsų mielas draugas Franciską Diegas, – ir pasijutau labai savimi patenkinta.

Jie nužvelgė vienas kitą. Niekas nieko nereikalavo. Niekas neprašė pinigų. Niekas nepasiūlė Edgarui nei puodelio arbatos, nei šiaip atsigerti, nei vakarykščių keptų pupų. Niekas nepakvietė jo užeiti ir niekas neliepė jam nešdintis.

Tėvas kišeniniu peiliuku perpjovė virvelę ir tylėdamas visiems atkišo sausainių dėžutę. Aš suvalgiau šešis, Airisė – du. Franciską ranka pasiglostė pilvą ir atsisakė. Tėvas suvalgė likusius sausainius. Dešimtą valandą išsitiesiau ant sofos šalia tėvo. Jis pasislinko, palikdamas man vietos, ir padėjo ranką ant peties. Airisė užvertė žurnalą ir atsistojo.

– Pavargau. Einu į lovą.

Ji ištraukė iš lagamino vieną užklotą, uždengė juo mane ir nuėjo į savo kambarį.

Tēvas tarē:

– Nuostabi savitvarda.

Franciskas paantrino:

– Neprilygstama.

Anksti ryte radau juos abu sugriuvusius ant grindų, pasikišusius po galvomis sofos pagalvėles. Šalia kavos stalelio stovėjo tuščias butelis škotiško viskio. Atsisėdau ant sofos ir žiūrėjau, kaip jie abu miega, o kai apsiverkiau, atsistojau ir nuėjau pas Airisę į lovą.

– Nuobodu čia nebūna, – tarė ji.

Ryte nuėjome į užkandinę pusryčių. Vyrai ėjo pirmi. Tėvas užsisakė kiaušinių su skrebučiu ir paskelbė sumokėsiąs už pusryčius. Sakė, kad labai labai didžiuojasi Airise, nes ne kiekviena mergina sugebėtų pasiekti tiek, kiek ji. Airisė tarė:

– Nesivargink. Pavėlavai.

Tėvas pasakė apgailestaujęs, kad nepasirodė anksčiau, bet reikėjo susitvarkyti reikalus Ohajuje, o sesuo tarė:

– Mes neturime pinigų. Nė skatiko.

Franciskas patikino, kad Airisė nemeluoja. Pridūrė, kad niekas, bent iš tolo susijęs su kino verslu, – nei restoranas, nei drabužių parduotuvė, nei grožio salonas, nesiruošia samdyti Airisės po to, kas įvyko. Tėvas paklausė:

– O kas atsitiko?

Mes su Francisku sužiurome į Airisę, nes neturėjome teisės kalbėti už ją.

– Mane pričiuopo besibučiuojančią su mergina, – tarė Airisė.

– Apgailėtini puritoniški šunsnukiai, – tėvas patapšnojo Airisei ranką. – Ir viskas? – paklausė Francisko.

Parėjome atgal į butą. Airisė sukuždėjo, kad Edgaras netrukus dings.

– Jam nėra čia ką veikti, – tarė ji.

Franciskas nusileido į kiemą paskambinti, o mes visi trys susižvalgėme.

– Ką planuojate? – paklausė tėvas.

Airisė atsakė, kad kraustysimės atgal pas ponią Gruber, o ji toliau ieškos darbo. Pasakiau, kad vedžiosiu šunis. Tėvas pakėlė balsą:

– Patyrei rimtą nesėkmę, nuo kurios dar ilgai neatsigausi. Negali apmokėti sąskaitų dabar ir negalėsi apmokėti naujų sąskaitų ateityje. Juk supranti, kad naudosiesi vargšės ponios Gruber gerumu. Negalima išnaudoti tikrų draugų, jei tik gali išsiversti kaip nors kitaip.

Jau norėjau paklausti, kaip jam pačiam sekėsi laikytis šitos taisyklės, bet į kambarį grįžo išsišiepęs Franciskas.

– Iš ko tu gyveni, Edgarai?

– Ai, iš poezijos, prozos. Dėsčiau anglų kalbą. Dabar pensininkas.

– Turbūt smagu, – Franciskas atsisuko į mane su Airise:

– Žinote, kad mano seserys gyvena Niujorke. Enkarnaciona ir Beatrizą. Karnė ir Bėja. Merginos sako, kad gali rasti darbą Edgarui, liokajaus vietą, – pasakė, nežiūrėdamas į tėvą. –

O tu, Airise, galētum mokyti mažus vaikus. Tarkim, būtum guvernantē.

Niekas net nepažvelgē į mano pusē.

Tėvas paspaudė Franciskui ranką („Nerandu žodžių“, – pasakė) ir po kelių valandų grįžo 1938-ųjų laidos ševrolė pikapu.

– Paprasta, – tarė jis.

Susikrovėme visus savo ir kelis Firenzės Sodų daiktus, o Franciskas atsinešė du lagaminus ir didžiulę makiažo dėžę. Nubėgau pas ponią Gruber ir grįžau su ja, nešina mėtinio likerio buteliu. Visi gurkštelėjome. Tėvas pabučiavo jai ranką. Ponia Gruber palinkėjo:

– Likite visi sveiki.

Pabučiavo man į lūpas ir išėjo sau.

– Kad ir kur nukeliautum, sėkmė tau pavymui svies savo seną batą. Tai Tenisonas, – pasakė tėvas ir įsitaisė keleivio sėdynėje.

Mes su Airise susigrūdome gale su Firenzės Sodų lempa prie kojų. Franciskas mums mirktelėjo. Tėvas suplojo rankomis. Galima sakyti, tai buvo jo triumfo akimirka.

6. Kiekviena diena – šventė

Kas rytą dainuodavome. Tėvas dainavo „Be kelių šalta“ ir „Gabalėlį agurko“. Franciskas su tėvu dainavo „Ei, nebučiuok mano sesers“, spragsėdami pirštais, o tėvas rėkavo: „Kiaule! Marš į kiaulidę!“ Mes su Airise dainavome „Tikriausiai buvai dailus kūdikėlis“ ir „Privertei tave pamilti“. Gėrėme praskiestą kavą. Mes su Airise valgėme šviežias, aliejumi tebečirškančias spurgas (ir plikytus pyragaičius, ir daniškas karpymas bandeles, ir trikampes spurgas, ir visokius kitokius vietinius saldumynus, nes pagaliau už viską, nors ir neilgai, mokėjo mūsų tėvas), o tėvas su Francisku valgė kumpį, kiaušinius ir dienos patiekalus. Pasidalijome užduotis. Franciskas visą dieną vairuodavo ir kas rytą derėdavosi dėl degalų. Šešias naktis keturiese nakvojome viename motelio kambaryje. Niekas nė nemirktelėjo. Vyko karas, žmonės keliavo įvairiausiomis kompanijomis – be tėvų, be motinų, be vyrų. Franciskui teko viena lova, mums su Airise kita, o tėvas įsitaisė ant grindų su lovos užtiesalu. Kanzase jis mokė seserį vairuoti, kad būtų kas veikti. Misūryje Franciskas pasuko tiesiai į šiaurę Iliojaus link. Tėvas norėjo pamatyti Misūrį. Franciskas tarė:

– Ne, su manim nenorėtum.

Jis pasakė, kad Misūris – toks pat kaip Pietų valstijos, o Pietuose jis neketino vairuoti, nebent Pietų Amerikoje.

Man net nereikėjo pamatyti pakelės ženklų, kad suprasčiau,

jog artėjame prie Vindsoro Ohajo valstijoje. Raminamai nuteikė lygumos, malonus rusvas rūkas ir tvirti namai, panašūs į juose gyvenančius jų šeiminkus. Pamaniau, kad ne kažin ką čia palikome. Su manimi buvo tėvas, sesuo ir Franciskas, jau tapęs nedidelės mūsų šeimos dalimi. Gerąja dalimi. Trūko tik mano mielo kambario tėvo namuose ir pono Portmano pudelio. Airisė bakstelėjo man ir tarė:

– Mūsų namas visai netoli.

Bakstelėjau atgal. Tėvas nepratarė nė žodžio. Skaitė iki sutemų, o ryte jau buvome palikę Ohają už nugaros.

Tėvas skaitė apie liokajaus darbą. (Arba tarną. Edgaras ir Franciskas daugybę kartų ginčijosi, kaip ta profesija vadinama. Tėvas sakė, nesvarbu, kaip pavadinsi, vis tiek reikės laižyti užpakalį ir šveisti sidabrą.) Tėvas kažkur nusičiupo Emilijos Post knygą, o man teko užduotis klausinėti ir mėginti supainioti. (Ar tarnai gali būti ūsuoti? Ne. Kas galva prie stalo? Žmona. Taria „valetas“ ar „valėjas“? Valetas². Nors man tai skambėjo klaidingai. Tėvas pažadėjo, kad visus sutiktus tarnus vadins valėjais, niekada neaugins ūsų ir nenešios sagos kilpelėje gėlės, apie kurią itin daug buvo prirašyta 297-ame puslapyje.) Kartais Emilijos Post knygoje pasitaikydavo įsimintina frazė ar išpėjimas, kurį Franciskas sudainuodavo lyg operoje.

Visą kelią, važiuodami per Vakarų Pensilvaniją, traukėme: „Verčiau atrodyti senamadiškai nei vulgariai.“ Lažinčiausi, kad jeigu šiandien sesers paklaustumėte, ji galėtų ištisais sakiniiais

---

² *Valet* (pranc.) – tarnas. (Red. past.).

cituoti Emiliją Post.

Airisė per šešias dienas turėjo tapti guvernante. Pasak Emilijos Post, guvernantės būna geriau išsilavinusios nei auklės ir gauna geresnį atlyginimą. Jos turi ko nors mokyti vaikus, kol kas nors nusprendžia, kad jiems jau laikas į mokyklą.

– Kokio amžiaus tie vaikai? – paklausė Airisė. – Ir kiek ten jų bus?

Franciskas gūžtelėjo.

– Manau, kad trys. Bet gal klystu.

Airisė pasakė, kad kažkaip reikės apsimesti baigusia koledžą; ji šiaip ne taip pabaigė Vindsoro mokyklą ir niekas nesitikėjo, kad jai teks dirbti, o ne būti koncertų žvaigžde ar vaidinti spektakliuose. Tėvas atsakė, kad oficialiai ji – dvidešimt vienerių, ką tik baigusi Vindsoro moterų koledžą. Pažadėjo pasirūpinti rekomendacijomis. Airisė tarė, kad tokiu atveju galėtų ją paversti „Fi Beta Kapa“ nare, o tėvas atsiduso. Atsakė, kad nereikia persistengti. Man dar teko užduotis trumpai atpasakoti Šekspyro pjeses ir padeklamuoti svarbiausius jų posmus Airisei.

Tėvas įteikė man krūvą vadinamųjų „Mėlynųjų knygelių“ apie literatūrą, o vėliau, kai pavargdavo nuo klausimų apie liokajus, o Franciskas nustodavo mėgdžioti Arturą Tryčerį, tėvas liepdavo man klausinėti Airisės apie Šekspyro pjeses ir sonetus.

– Iš tikro nebūtina visko išmanyti, – sakė jis. – Užtenka žinoti daugiau nei jie. Reikia tik šiek tiek savidrausmės. Po valandą prieš miegą, kad tavęs nepasivytų. Ir tau tas galioja, – pridūrė

man, bet nežinojau, su kuo turėčiau lenktyniauti.

Kasdien klausinėjau Airisės. Kas ta Beatričė? Kodėl ji taip bjauriai elgiasi su Benediku? Apie ką yra *Audra*? Airisei suklydus, tėvas pakeltu balsu rėždavo jai ištisas prakalbas. Kai nebegalėdavome apsikęsti, imdavau garsiai skaityti iš kurios nors kitos „Mėlynosios knygelės“.

Tos knygelės buvo tikras stebuklas: *Skaitymo menas*, *Egiptas vakar*, *Balzako apsakymai*, *Aristotelio gidas*. Tėvas sakė, kad nėra nė mažiausio išsilavinusiam žmogui, net ir džentelmenui, būtino žinoti dalyko, kurio nerastum vienoje iš tūkstančio knygelių.

– Jas parašė Emanuelis Haldemanas Džulijus, – tarė tėvas, – o jis buvo genijus. Žydas, socialistas ir genijus. Jo nepavadintum laukiniu aristokratu. Kai kas nors taip sako, omenyje turi, kad jiems paslaugą padarė valstietis, koks nors pakelės nusmurgėlis, kurio daugiau niekada nesutiks. Patikėk, mieloji, taip niekada nesakoma apie žydą džentelmeną, kurį ką tik pakvietė įstoti į priemiesčio klubą.

Vėliau gyvenime, tiksliau, visą gyvenimą pildžiau išsilavinimo spragas iš tos serijos knygelių ir tuomet supratau, kodėl tėvas taip jas mėgo.

Kiekvieną vakarą moteliuose norėdavau išsimaudyti duše ir išsiplauti galvą, bet negalėdavau prisiversti, kol kiti sėdėdavo kambaryje, klausydami ir laukdami. Tėvas ir Franciskas eidavo į vonią. Sesuo ten užtrukdavo ištisas valandas ir išeidavo baltu nuo kremu veidu, kietai susisukusi plaukus suktukais. O aš ten galėdavau užtrukti tik tol, kol pasisiodavau.

Paskutinę kelionės dieną man suėjo penkiolika. Laukiau, kol kas nors prisimins, galiausiai maždaug vidurdienį, kai visi pritilo, pasakiau: „Oi, su gimtadieniu mane.“ Tada Franciskas sustojo šalikelėje. Tėvas išlipo iš mašinos ir apkabino mane, o sesuo su Francisku pabučiavo į abu skruostus ir priešais ženklą „Burma-Shave“ padainavo „Su gimimo diena“. Tėvas pasakė, kad reikia atšvęsti, todėl sustojome papietauti, nors paprastai to nedarydavome. Visi užsisakėme kokakolos ir firminį patiekalą – sumuštinį su kumpiu ir namine duona. („Ir kiaules patys auginam“, – gyrėsi padavėja. „Nuostabu“, – tarė tėvas ir pamerkė man akį.) Sesuo susegiojo man į plaukus savo sidabrinis segtukus, o Franciskas pasirausė makiažo dėžėje ir davė raudoną lūpdažį. Tėvas pasakė, kad palauks, kol įsikursime, ir tada įteiks man gimtadienio dovaną. Tikėjausi, kad jie gal nepagailės pinigų dviem kambariams ir vakarienei restorane, bet tėvas su Francisku nuėjo į vištienos užkandinę iš serijos „valgyk, kiek lenda“ („Ten visus stebi budri kaip vanago akis“, – sakė Franciskas), išsikloję kišenės vaškuotu popieriumi ir servetėlėmis. Į kambarį grįžo nešini vištų kulšelėmis, šlaunelėmis ir sutraiškytais sausainiais, o mes su Airise viską suvalgėme, susėdusios motelio kambaryje ant grindų. Miegojome kaip visada, o atsibudusi vidury nakties pamačiau seserį, prisiglaudusią prie Francisko ant grindų. Nusėlinau į vonią pirštų galais, pakeliui ramstydamasi į sieną.

– Pastebėjome tave, jubiliate, – tarė sesuo.

Pasakiau, kad nenorėjau jiems trukdyti.

– Ai, nieko tokio, – tarė Franciskas. – Neturėjome, ką veikti.

Airisei liūdna, kad gyvenimas taip susiklostė!

– Dar ko, – paprieštaravo ji. – Paleisk mane.

Airisė prisiglaudė prie Francisko, o tėvas miegojo toliau. Grįžau į lovą.

Nors mūsų kampelis Holivude beveik nepriminė Vindsoro Ohajuje, Rytų Bruklina pasijutome kaip Marse. Iškišusi galvą pro langą, apžiūrinėjau penkiolikos aukštų gyvenamuosius namus ir plačius bulvarus, šaligatvius, pilnus skubančių žmonių, autobusus ir traukinius, važiuojančius per visą miestą nuo vieno galo iki kito, kinų, graikų, lenkų ir italų restoranus su lauko tentais, dailius mūriukus kaip tėvo namas Ohajuje ir mažus nutriušusius namukus, taip susigrūdusius, kad su kaimynais galėtum lengvai dalytis pusryčiais. Ten buvo skrybėlių fabrikas, dabar gaminantis karui šalmus, liftų fabrikas ir kilimų gamykla, o į fabrikus ir iš jų vaikščiojo moterys, mūvinčios kelnes, ir tūkstančiai žmonių užsiiminėjo savais reikalais, bet jokių būdu ne pramogų verslu.

Užkopėme laiptais porą aukštų ir Francisko seserys puolė jam į glėbį, tarsi jis būtų grįžęs namo iš fronto. Mane su Airise apkabino draugiškai, bet mechaniškai, o tėvą tik nužvelgė.

Dabar prisiminusi, viską joms atleidžiu. Jos priėmė gyventi penkiolikos metų mergaitę storais akiniais ir užsispyrėlės išraiška, jos seserį, išpuikusia buvusią žvaigždutę (kuri ir elgėsi kaip išpuikusi žvaigždutė), ir pasipūtusį anglą, ničnieko, be įmantrių manierų, daugiau neturintį. Jos suteikė mums

nakvynę, gamino valgi ir nesipainiojo po kojomis, kol keletą dienų įnirtingai studijavome, ruošdamosis darbo pokalbiams Didžiajame Neke. Bėja užsiminė, kad mano sesuo būtų panašesnė į guvernantę (tik kažin ką tai reiškia – nė vienas iš mūsų šešių nebuvome matę nei tikrų gubernančių, nei namų, kuriuose jų prireiktų), jei raudonus plaukus persidažytų rudai kaip pelė, ir jos kartu nuėjo į Bėjos butą, o paskui sesuo grįžo panaši į Oliviją De Havilend. Nors vyrų namuose nemačiau, maniau, kad abi seserys ištekėjusios, nes abi nešiojo vestuvinius žiedus. Airisė išvadino mane idiote, nes kas nori, net ir aš su Francisku, galime nešioti vestuvinį žiedą, ir niekas neįrodytų, kad tai melas.

– Va, kuo nuostabus karas, – tarė ji. – Visi gali būti kuo tik nori.

Bėja paklausė, gal norėčiau išeiti pasivaikščioti aplink namus, kol Franciskas su tėvu paskutinį kartą pasikartos Emilės Post modernaus gyvenimo taisyklės, o sesuo deklamuos Šekspyrą ir išvardys keturiasdešimt aštuonias valstijas. Karnė įdavė man dvidešimt penkis centus. Nuėjau į parduotuvę prie kampo ir prisipirkau turkiškų saldumynų. Kelis kartus apėjau kvartalą ir perėjau į tą gatvės pusę, kur mačiau didesnių namų ir aukštesnių medžių, o tada praėjau didelį, ligoninės, o gal mokyklos dydžio, mūri- nį pastatą. Ant jo aukštų baltų durų švietė žydiška žvaigždė, o kampuose buvo išraižytos hebrajiškos raidės. Didelė medinė iškaba skelbė: IZRAELIO DIDYBĖS NAŠLAIČIŲ

NAMAI. Už pastato pamačiau žaidimų aikštelę su čiuožykla, laipyne ir sūpynėmis. Aikštelėje sukinėjosi apie penkiasdešimt vaikų. Būrys maždaug mano amžiaus berniukų žaidė beisbolą. Atmuštas odinis kamuolys įdubo. Atsirito prie manęs, o vienas iš didžiausių berniukų, aukštas šviesiaplaukis, jį pagriebė, nužvelgė mane ir sviedė metikui.

– Tu ne mokykloje, – pasakė jis.

Nuėjau prie pastato kampo, atsirėmiau į plytas ir suvalgiau savo pailgą turkiško saldėsio ritinėlį. Aukštasis šviesiaplaukis vaikiną, vėl pagavęs kamuolį ir išmušęs kažkokį mažą, storą vaikiščią, persibraukė plaukus ir dar kartą pažvelgė į mane. Nutaisiau aktorės pozą, sulenkta koja įsirėmiau į mūrinę sieną, sukryžiačiau rankas. Įsidėjau akinius į kišenę ir pasisukau į jį profiliu.

Kasdien vaikščiojau pro tą našlaičių prieglaudą. Vis dairiausi to aukšto šviesiaplaukio vaikino. Jie buvo kaip aš: pamesti, nemylimi, patyrę baisių nesėkmių. Be to, žydai ir dar mano bendraamžiai, o jų kraujo brolius kasdien skerdė Europoje. Vokiečiai galėjo ateiti, įsiveržti ir išskersti juos netgi čia, Brukline. Jie, kaip ir aš, tikriausiai visą laiką nerimavo. Kartais man patikdavo galvoti, kokia drąsi būčiau, jei susidurčiau su vokiečiais. Žinojau, kad pasibjaurėtina vis įsivaizduoti, kokia aš drąsi, dar blogiau – žinojau, kad tai Airisė būtų drąsuolė, flirtuotų su naciais ir, prisikimšusi pasų į liemenėlę, gelbėtų žydų senukus ir kūdikius. O aš sėdėčiau kur nors ant laiptų, įkišusi nosį į knygą, ir prisipločiau prie turėklų, jiems bėgant pro šalį.

7. Susapnuok ir mane

Pasirodėme anksti. Apžiūrėjome Torelių namą iš kitapus gatvės, pasistatę mašiną po dideliu ąžuolu. Šaligatvių ten nesimatė, o įvažiavimo keliukai buvo tokie ilgi, kad namai stovėjo už ketvirčio mylios nuo akmeninių sienų ar kaltinio metalo tvorų. Virš Karnės mašinos palinko didžiulis forsitijos krūmas. Tėvui atrodė, kad gerai užsimaskavome.

– Viduržemio jūros stilius. Akivaizdu, jie – italai. Geros raudonos plytelės. Turbūt yra ir baseinas, – dėstė jis.

Airisė tarė:

– Čia kaip Holivude. Tokių namų pilnas Beverli Hilsas.

Tėvas nutaisė balsą kaip visada, kai ką nors cituodavo:

– „Jie buvo nerūpestingi žmonės, sudaužę kokį daiktą ar gyvą padarą, vėl atsitraukdavo atgal į savo neišmatuojamai nerūpestingą gyvenimą.“ *Didysis Getsbis*.

Airisė išlipo iš mašinos pasitaisyti sijono, aš irgi išlipau jai padėti.

Franciskas tarė:

– Nemanau, kad šitie žmonės nerūpestingi. Pinigai visai neseniai pakliuvo jiems į nagus. Žinot, ką pasakysiu: kertam, kad Torelių senelis dar prekiaavo vaisiais kioske, kai šitas tipas buvo mažas. Pasižiūrėkit į visa tai – į krūmus, įvažiavimą, kiek daug belgiškų plytelių. Viskas nauja.

Tėvas tarė:

– Kas už tai, kad viskas būtų nauja ir brangu?

Mes su Airise pakėlėme rankas.

Negalėjome atsigėrėti tuo dailiu namu, kraipydamos galvas, mėgindamos įžiūrėti kambarius. Nužvelgėme baltą balkoną antrame aukšte ir ilgą pilkų plytelių keliuką, vingiuojantį per žalios vejų jūrą. Franciskas vėl papurškė sesers plaukus ir liepė tėvui pasiimti skrybėlę, o kai jie nuėjo keliuku ir pradingo, mes su Francisku įsitaisėme šešėlyje ir žaidėme kortomis, kol grįžo.

Laiškas nuo Airisės

Portobelo kelias 27,

Londonas

1947-ųjų sausis

Miela Eve,

Atsimenu, kaip šnipinėjome Torelius pro forsitijos šakas. Franciskas sušukavo man plaukus į šinįoną.

Nuo pirmos dienos Toreliai man atrodė labai mieli žmonės. (Na, Džo Torelis tai atrodė lyg būtų visą dieną krovęs sunkvežimius. Dvokė provolonės sūriu ir mylėjo savo šeimą. Atrodo, surašiau viską, ką tik kada nors žinojau apie Džo Torelį.) Prisimenu dvynes Kateriną ir Merę, mažąjį berniuką Džojį ir mažylį Polį. Mažylį, galima sakyti, visi ir vadino mažyliu, ir ne mano reikalas buvo jį prižiūrėti. Tau jis turbūt patiko.

Ponia Toreli atidarė duris. Edgaras mus pristatė ir pripasakojo visokių išpūdingų nesąmonių apie mudviejų darbo patirtį, bet

mokėjo oriai patylėti ir beveik santūriai reikšti susižavėjimą baldais (masyviais ir tamsiais) ir vaizdais už lango (erdviais ir žaliais). Pateikė mudviejų rekomendacijas, o aš dariau viską, ką ir jis, nes mano patirtis „MGM“ nenuėjo perniek. Susidėjo rankas už nugaros ir nuslinko prie didžiojo lango. Aš iškart nuslinkau jam iš paskos. Žiūrėjome į Long Ailando sąsiaurį, kol ponia Toreli perskaitė mūsų rekomendacijas (gražiu dailyraščiu parašytas Francisko) ir grąžino mums. Ponia Toreli leido suprasti, kad norėtų išvengti žodžio „liokajus“, nes Torelių namams iš tikrųjų nereikia tokio prakilnaus žmogaus kaip Edgaras. Edgaras nenusiminė. Išliko mandagus. „Mažordomas“, – pasiūlė jis. Toks, pasak jo, galėtų vairuoti visur, kur tik reikės poniai Toreli ir visai šeimai, patarnauti formalesnių renginių metu ir apskritai tvarkyti namų reikalus. Ponia Toreli nemokėjo žaisti pokerio. Ji plačiai nusišypsojo. Paklausė, kaip reikės jį vadinti, o Edgaras pasakė, kad bus gerai Aktonas. Ponia Toreli pamėgino jį vadinti ponu Aktonu, o Edgaras trupučiuką pasitempė. „Užteks vien Aktono, ponია“, – pataisė jis, susidėdamas rankas už nugaros. Ji pasijuto išmintingai išpėta, apsidžiaugė, kad jai atleista, susižavėjo. Kadangi jūs su Edgaru abu tokie, stebiuosi, kad apskritai atsidūriau scenoje. Ponia Toreli nesiėlgė formaliai, ji dar nebuvo pripratusi prie turtų, bet buvo kilusi iš Europos, tad suprato klasių skirtumus, nesvarbu, kad anksčiau buvo jų nuskriausta. Persikėlė į Didįjį Neką, jie žengė ne mažesnę žingsnį nei mes.

Mudvi niekada nesikreipėme viena į kitą kitaip nei „panele

Airise“ ir „ponia Toreli“. Didžiulėje bordo spalvos svetainėje ji susikvietė vaikus prie savęs, – atrodė tarsi Senojo pasaulio paveikslas. Abi mergaitės buvo putlios ir dailios, apsirengusios tamsiai mėlynomis ir baltomis jūreiviškomis suknelėmis, juodas garbanas susikėlusios aukštyn, o Džojis atrodė lyg dinamito lazdelė, aprenpta tamsiai mėlynais šortais, liemene ir ne iki galo užrišta varlyte. Mažylis tarsi mažasis princas gulėjo nėriniuotame lopšyje su stogeliu.

– Mergaitės kitais metais eis į mokyklą, – tarė ponia Toreli. – Nesiterliosisu su darželiais. Jos eis į pirmą klasę. Noriu, kad jos būtų... Jos turi būti...

– Pasiruošusios, – tariau.

Ji linktelėjo ir uždėjo rankas Katerinai (ar Merei) ant plaukų. Galima imtis darbo.

Pasigailėjau, kad parduodu jai tokią prastą prekę – save, nes ji norėjo savo mergaitėms geriausio, norėjo, kad kitos mergaitės, kurių mamos lieknos, dažo plaukus šviesiomis sruogomis, laisvalaikio nešioja moteriškus marškinius ir vairuoja kadilakus, žaistų su jos Keite ir Mere. Ji aprodė mums namą, o aš kalbėjau kaip Edgaras. Mums viskas patiko. Virtuvė būtų tikusi geram restoranui: ištisos mylios marmuro, du ryškiai geltoni šaldytuvai. Viskas užlieta saulės spindulių. „Labai šviesu, madam“, – pasakė Edgaras, o ponia Toreli jam kažką atsakė, bet aš nieko neprisidėjau, nes tuo metu įėjo Rinė, nešina pirkinių maišu, ir aš vos nenualpau.

Atsimeni, kaip ji atrodė? Kažin ar kada nors kalbėjome apie

jos išvaizdą. Jei būtų vyras, būčiau tau sakiusi: „Koks gražuolis, koks laimikis!“ Juk negalima mažajai savo sesutei sakyti: „O Dieve, argi Torelių virėja – ne pati seksualiausia būtybė, kokią teko matyti? Nieko sau gražuolė, kakta plati kaip Madonos, didžiulės akys, didelė raudona burna, visos dalys nuostabiai didelės, bet nieko – per daug. Ir net aš, tokia netikša, supratau, kad jos siela – kaip šventosios, grynas gėris.“ Ne, taip sakyti negalima. Ir žinau, kad tu joje nepastebėjai to, ką mačiau aš.

Viliuosi, niekada daugiau nieko nebepamilsiu.

Tikiuosi, parašysi man.

Airise

* * *

Persikraustėme į kariatinę, kitaip sakant, į butą virš garažo. Toreliai turėjo dvi mašinas: juodą kadilaką ir juodą linkolną. Kai įsitaisėme, gyvenome beveik visai kaip Ohajuje, tik svetainė buvo mažesnė, maistas geresnis ir nebuvo pianino. Aš, matyt, jau niekada neketinau eiti į mokyklą, bet turėjau baseiną, kuriame galėjau plaukioti, kai Torelių nebūdavo namie. Tėvas su seseria kasdien eidavo dirbti kitapus baseino, o aš nesipainiodavau po kojomis arba važiuodavau į Brukliną aplankyti Bėjos, Karnės ir Francisko, kurie jau turėjo tris butus tame pačiame pastate, o Bėjos ir Karnės vyrų vis dar nesimatė. Keturias dienas per savaitę nusigaudavau į Rytų Brukliną (net pro miegus būčiau

tai sugebėjusi: autobusu nuvažiuoti į metro stotį, traukiniu į Flašingą, metro į Geitso aveniu stotį, pasukti į kairę ir nueiti šešis kvartalus iki Bėjos ir Karnės salono „La Bella Donna“). Už penkiasdešimt centų per dieną šlaviau plaukus, lanksčiau rankšluosčius, valiau tualetą ir ruošiau pietus Bėjai, Karnei ir sau. Bėja mokė mane plauti galvas („Nepešk, niekada netrink, dirbk pirštų pagalvėlėmis!“), o ponioms patikdavo mažų mano rankų prisilietimai. Karnė pristatydavo mane kaip savo dukterėčią, jos visiems sakydavo, kaip ir tėvas pasakė Toreliams, kad aš geniali, tik mažoka pagal amžių, ir kad baigiau mokyklą, sulaukusi vos penkiolikos. Niekas neklausdavo, kodėl tokia geniali mergina dirba visų galų tarnaitė grožio salone. Žymėjausi pastabas apie plaukų spalvas ir antakius, apie lūpų ir nagų spalvų derinimą, apie grožio salono taisykles. (Reikia sakyti ne: „Ei, tavo šaknys matosi“, o: „Gal truputį atnaujinkime?“, ne: „Švenčiausioji Dievo Motina! Kas tau atsitiko?“, o: „Gal tau Evė gali pasiūlyti puodelį arbatos ar stiklinę kokakolos?“) Perskaičiau visą Čarlzą Dikensą ir nepraleisdavau nė vieno žurnalo *Photoplay* numerio. Per darbo pertraukas eidavau pro našlaičių prieglaudą pasidairyti to aukšto šviesiaplaukio vaikino.

O Airisė stebėjo Rinę Haitman. Airiną Lombardo Haitman. Airisė šešis mėnesius sėdėjo Torelių virtuvėje, apsimesdama, kad nori išmokti visais įmanomais būdais kepti viščiukus ir kad ją domina patiekalai, kuriuos galima paruošti iš žaliųjų pupelių. Atsivesdavo į virtuvę Torelių mergaitės ir kepdavo su jomis sausainius. Po vakarienės likdavo sėdėti prie didžiojo stalo

virtuvės viduryje ir pasisiūlydavo šluostyti indus ar atnešti Rinei stiklinę vandens, o jei užeidavau ko nors užkąsti, Airisė badydavo mane žvilgsniu, kol išeidavau sau. Nesupratau, kodėl jai patiko Rinė. Man ji priminė vieną poniją ant spagečių padažo stiklainio, tik buvo dailesnės figūros. Kad netrukdyčiau Airisei, porą naktų per savaitę nakvodavau Brukline ant sofos, kartais, kai Rinė anksčiau išeidavo namo, Airisė prisijungdavo prie mūsų. Ir kalbėdavo apie Rinę. Kalbėdavo, kokia ypatinga ta Rinė, kokia puiki virėja, kokia nuostabi siela, kokios gražios akys, koks apgamėlis prie pat kairės akies ir kokia Rinė nelaiminga su savo vyru Gasu, nes jie negali susilaukti kūdikio, bet kaip neišpasakytai jinau jam gera. Bėja su Karne apie visa tai nesakė nė žodžio, o kol dar būdavo ne per vėlu, Franciskas palydėdavo mus į metro. Vieną vakarą jis tarė:

Конец ознакомительного фрагмента.

Текст предоставлен ООО «ЛитРес».

Прочитайте эту книгу целиком, [купив полную легальную версию](#) на ЛитРес.

Безопасно оплатить книгу можно банковской картой Visa, MasterCard, Maestro, со счета мобильного телефона, с платежного терминала, в салоне МТС или Связной, через PayPal, WebMoney, Яндекс.Деньги, QIWI Кошелек, бонусными картами или другим удобным Вам способом.